

ERNST JÜNGER

ÎN FURTUNI DE OȚEL

EDIȚIA A II-A

CORINT
ISTORIE

ERNST JÜNGER
ÎN FURTUNI
DE OȚEL

Ediția a II-a

Traducere din limba germană, prefață și note de
Viorica Nișcov

Prefață

Raport din infern

Hanovra, august 1914. Un tânăr licean rămâne peste vară în oraș să-și pregătească bacalaureatul. Stă cocoțat pe acoperișul unei dependințe a casei părintești, alături de grădinarul gospodăriei și de un dulgher care fixează niște plăci ignifuge pe căpriori. Băiatul îmbrățișează cu privirea până departe străvechiul ținut de câmpie, mărginit la est de lacul imens numit Marea Steinhuder, la vest de mlaștinile întinse, în care, potrivit tradiției, fusese zdrobită oastea lui Germanicus, la sud de pintenii munților pierduți în zare, la nord de landa Lüneburg cu pădurile ei întunecate de pini. Ținutul său natal!

Cei trei tăifăsuiesc liniștiți în vreme ce văd apropiindu-se, ca de obicei la această oră, bicicleta poștașului. Fără să se oprească, acesta le strigă de jos: „Ordin de mobilizare!”

Dulgherul încremenește o clipă cu ciocanul ridicat, apoi îl lasă ușor în jos și coboară gânditor de pe acoperiș – se va înfățișa zilele următoare la regimentul său. Fiind rezervist, grădinarul își va aștepta și el ordinul de chemare. În schimb, liceanul în vârstă de nouăsprezece ani, ca alte sute de mii de tineri, se prezintă voluntar. Din cauza aglomerației¹ izbutește să se

¹ Euforia produsă de declararea mobilizării generale, înflăcărea cu care aceasta a fost întâmpinată, cel puțin în Prusia (demonstrații, marșuri,

înscrie abia a treia zi, anume în Regimentul de infanterie 73, cel cu o glorioasă istorie de arme¹. Își dă și-și ia în pripă examenele de bacalaureat, atât de ușoare, încât „ar fi fost mai greu să le pierzi decât să le treci”, se înscrie la Universitatea din Heidelberg, urmează câteva săptămâni o instrucție militară sumară

discursuri de adeziune, însoțite de urale, cântece patriotice, atmosferă jubilantă etc.), nu s-a extins și la pătura de jos a societății, care a răspuns mai degrabă cu îngrijorare și scepticism. Dar în rândul opiniei publice, printre orașeni, studenți, ziaristi de orientare conservatoare (social-democrații chemau, dimpotrivă, la manifestații pentru pace), care sperau că războiul avea să insufle o vitalitate nouă și proaspătă în existența sălcie, stătută, a Germaniei wilhelmiene, domnea o atmosferă de entuziasm. (Cf. Wilhelm Krull, „Im Foyer des Todes”, în *Text + Kritik*, nr. 105–106, ian. 1990.) Iată o mărturie elocventă a unui congener al lui Jünger, e vorba de scriitorul Carl Zuckmayer, care în autobiografia *Als wär's ein Stück von mir* (*Ca și cum ar fi o bucată din mine*), 1966, povestea: „Ici-colo [după decretarea mobilizării] întâlneam colegi de școală sau prieteni din vecinătate, și era de neînțeles: abia dacă ne vorbeam, nu ne sfătuiam, ne priveam doar, dădeam din cap, zâmbeam: nu era nimic de discutat. Era de la sine înțeles, nu exista nicio problemă, nicio îndoială: aveam să mergem împreună, toți. Și nu era – pot să certific – vreo constrângere interioară, nu era ceva de genul că ne-am fi jenat de ceilalți să rămânem acasă. Se poate spune că era un fel de hipnoză, o decizie în masă, dar nicio presiune, nicio forțare a conștiinței” (apud Helmuth Kiesel, „Einleitung”, în Ernst Jünger, *In Stahlgewittern*, Historisch-kritische Ausgabe, edit. de Helmuth Kiesel, Klett-Cotta, Stuttgart, 2014, vol. 2, p. 22).

¹ Acesta se înscria într-o tradiție glorioasă de luptă, începând cu apărarea în 1775 a fortului din Gibraltar împotriva spaniolilor și a francezilor și terminând cu războiul franco-german din 1870; în 1889 a primit numele de „Regimentul hanovrez de pușcași Prințul Albrecht von Preußen”, iar membrilor săi li s-a acordat dreptul de a purta pe mâneca tunicii o bentiță albastră cu inscripția „Gibraltar” (Helmuth Kiesel, „Ernst Jünger im Ersten Weltkrieg. Übersicht und Dokumentation”, în Ernst Jünger, *Kriegstagebuch 1914–1918*, edit. de Helmuth Kiesel, Klett-Cotta, Stuttgart, 2010, pp. 607–608).

prin care ia contact cu disciplina prusacă și, pe 27 decembrie 1914, Ernst Jünger, căci despre el este vorba, pornește voios spre front, împovărat cu tot echipamentul necesar și, pe deasupra, în buzunarul tunicii, cu un carnetel destinat însemnărilor zilnice¹.

Motivele pentru care Ernst Jünger pleacă impetuos la război nu au de-a face cu patriotismul, iubirea de țară, apărarea gliei strămoșești etc., ci e vorba pur și simplu de dorința aprigă a unui elev mediocru de a se scutura cât mai degrabă de constrângerile nesuferite ale obligațiilor școlare și de a răspunde chemării irezistibile a depărtărilor misterioase, a posibilităților întâmplări insolite, pe care fantezia hrănită cu cărți de călătorie i le flutura prin fața ochilor, ca și de a-și satisface nevoia imperioasă de libertate și independență. De altfel, mai făcuse o dată experiența orizonturilor îndepărtate, când, la numai 17 ani, fugind de-acasă și ascunzându-și vârsta reală, se înrolase în Legiunea Străină, fascinat de primejdie, risc și aventură; ajunsese la Oran și Sidi-bel-Abbès, de unde mai apoi, dezmeticit și deziluzionat, fusese adus înapoi, nu fără complicații, de tatăl său.

Face tot războiul pe Frontul de Vest, avansând treptat de la simplu soldat la cadet, locotenent, comandant de pluton, comandant de companie, ofițer de recunoaștere, ofițer de informații, comandant de trupă de șoc; ia parte la lucrări curente în tranșee, la gărzi, apoi la nenumărate patrulle primejdioase, unele puse la cale din proprie inițiativă, participă la războiul de poziție extenuant din Champagne, se bate cu excepțională bravură în luptele de pe Somme, Cambrai, Ecoust-St. Martin, Noreuil, Monchy-Bapaume, Sapignies etc., e rănit de paisprezece ori, scapă cu

¹ Cf. „Kriegsausbruch 1914 (Izbucnirea războiului 1914)”, în *Tagbücher I. Der Erste Weltkrieg*, vol. I, Klett-Cotta, Stuttgart, 1978, pp. 541–545.

viață, adesea din situații fără ieșire, înconjurat parcă de un nimb de invulnerabilitate, în fine, primește drept recompensă medalii și ordine precum Crucea de Fier, Crucea de Cavaler a Ordinului Casei de Hohenzollern, Medalia de aur a răniților, „Pour le mérite”. După încheierea conflagrației mondiale face studii de zoologie și filosofie, iar timp de zece ani¹ își decantează, analizează și valorifică în scrieri memorialistice și eseistice, precum și într-o povestire autobiografică, propria experiență de front².

*

Constituită pe baza notelor aproape zilnice³ luate, de-a lungul celor patru ani petrecuți în campania din Belgia și Franța,

¹ „Durează mult până îți identifiți misiunea, până îți găsești stilul, mai ales în epoca noastră. Pentru mine a durat peste zece ani până ce am mistuit Primul Război Mondial. S-ar putea spune și așa, anume că tatăl trebuie învins. Învins, firește, prin muncă, nu prin critică. Și întotdeauna cu respect.” (Dintr-o convorbire cu Curt Hohoff transmisă de Deutschlandfunk – unul din posturile naționale de radio – în martie 1965, cu ocazia aniversării de 70 de ani a scriitorului; reproducă de Heinz Ludwig Arnold în *Krieger, Waldgänger, Anarch. Versuch über Ernst Jünger*, Wallstein Verlag, Göttingen, 1990, p. 17.)

² *In Stahlgewittern. Aus dem Tagebuch eines Stofstrupfführers [În furtuni de oțel. Din jurnalul unui comandant de trupă de șoc]*, 1920, *Der Kampf als inneres Erlebnis [Lupta ca trăire interioară]*, 1922, *Sturm*, 1922, *Das Wäldchen 125 [Păduricea 125]*, 1925, *Feuer und Blut [Foc și sânge]*, 1925, *Feuer und Bewegung [Foc și mișcare]*, 1930, *Die totale Mobilmachung [Mobilizarea totală]*, 1930, *Der Arbeiter [Muncitorul]*, 1932. Deoarece aceste scrieri evoluează în orbita aceleiași experiențe fundamentale, deoarece între ele există numeroase suprapuneri de conținut, de idei, de viziune și de ordin retoric, și deoarece se completează reciproc, mă voi referi în cele ce urmează, după caz, și la ele.

³ Acestea formează conținutul a cincisprezece caiete de însemnări publicate în 2010, într-o excelentă ediție critică, de Helmuth Kiesel, sub titlul *Kriegstagebuch 1914–1918. [Jurnal de război 1914–1918]* (v. *supra* n. 2). S-a remarcat nu o dată că ținerea de jurnale intime nu era ceva neobișnuit pe front. Nenumărați soldați, din ambele tabere, și-au notat experiențele

în tranșee, „în pauzele scurte dintre [felurite] evenimente, după misiunile zilnice pe front, la lumina slabă a unei lumânări, pe treptele intrărilor înguste ale adăposturilor, în cratere acoperite cu foi de cort, în beciuri umede din ruine”¹ sau în spitale, *În furtuni de oțel* este prima carte publicată de Ernst Jünger² (într-un tiraj de 2000 de exemplare, care avea să urce până în 2012 la 330 000), bestseller în anii 1920 și prima carte de răsunet internațional³ izvorâtă nemijlocit din experiența crucială a Marelui Război, trăită cu intensitate tragică și plătită funest de o întreagă generație⁴. Un război care, cum se știe prea bine,

trăite în război, fie din rațiuni mnemonice, fie documentare sau psihoterapeutice. Mai mult, o comparație între însemnările zilnice ale lui Jünger cu cele, adesea fragmentare, ale altor combatanți sau cu celebrele scrisori trimise acasă de studenții ulterior căzuți pe front (*Kriegsbriefe gefallener Studenten*, ed. de Philipp Witkop, 1915, 1928) arată că poziția scriitorului nu era una singulară; atitudinea lui față de război, față de participarea la diferite operații militare, curajul în luptă, disprețul față de moarte, entuziasmul pentru manevre ofensive își găsesc o multitudine de corespondențe în aceste documente. Lipsesc, în schimb, la el patosul religios și exaltarea naționalistă. „Comarate cu *Kriegsbriefe gefallene Studenten*, însemnările lui Jünger sunt de o uimitoare abținere ideologică și lipsă de frazeologie” (Helmut Kiesel, „Einleitung”, în ed. cit., vol. II, p. 42).

¹ Prefața la prima ediție a cărții, în *In Stahlgewittern. Historisch-kritische Ausgabe*, ed. cit., vol. I, p. 20.

² De fapt, la inițiativa tatălui său, care a avut curiozitatea s-o citească, i-a intuit valoarea și i-a tipărit-o în regie proprie, drept nume al „editorului” figurând acela al grădinarului său, Robert Maier.

³ S-a tradus în spaniolă (1922), engleză (1929), franceză (1930), polonă (1935), română (1936), letonă (1937), suedeză (1964), italiană (1966), olandeză (1995), rusă (2000), finlandeză (2008), norvegiană (2010), daneză (2012), portugheză (2013) – Helmut Kiesel, „Nachwort”, în Ernst Jünger, *In Stahlgewittern*, Klett-Cotta, Stuttgart, 2014, p. 295.

⁴ De reamintit că războiul a costat viața a 10 milioane de oameni (soldați și civili), a rănit și mutilat 18 milioane; germanii au pierdut două milioane de soldați dintre care 60% tineri între 19 și 29 de ani.

a deschis cutia Pandorei, căci a dus la prăbușirea de imperii, la revoluții, la instaurarea de regimuri totalitare, la conflagrații nimicitoare, la violențe catastrofale, un război care a fost, cum s-a spus, pe bună dreptate, „catastrofa originară a secolului al XX-lea” (George F. Kennan).

*

Ernst Jünger este un observator ager și curios, acuitatea privirii îl caracterizează înainte de orice¹. Mărturisirea cândva: „Aveam o înclinație naturală către observație; nutream de timpuriu o predilecție pentru telescoape și microscopie ca instrumente cu care se vede ceea ce e mare și ceea ce e mic”².

Considerate împreună, cele două instrumente oferă o metaforă a traiectoriei care unește infinitul mare cu infinitul mic, aproapele cu departele, axa spațială pe care alunecă privirea scrutătoare în căutarea sensului. Se încheagă astfel o foarte personală „ontologie a ochiului”³ interesată precumpănitor de perceperea și descrierea *spațială* a realului. În trecut fie spus, lucrurile vor fi programatic fundamentate ulterior, când își va supraintitula jurnalele din cel de-al Doilea Război Mondial *Radiații*. Lumea, oamenii, animalele, lucrurile, va spune el, emit unde pe care scriitorul le captează sub formă de impresii luminoase și întunecate; primele îi vin dinspre divinitate, orașe, cărți, peisaje, ultimele dinspre temnițe, front, lagăre de exterminare. Scriitorul le ordonează pe toate, le ierarhizează în configurații pline de sens și le reflectă mai apoi prin mijlocirea cuvântului.

¹ Cf. și Volker Katzmann, *Ernst Jünger magischer Realismus*, Georg Olms Verlag, Hildesheim, New York, 1974, p. 24.

² *Kriegsausbruch 1914*, ed. cit., p. 544.

³ Cf. și Gerhard Nebel, *Ernst Jünger*, Marées Verlag, Wuppertal, 1949, p. 297.

În volumul *În furtuni de oțel*, „radiațiile” sunt prin forța lucrurilor întunecate, referințele temporale mai degrabă rare și incomplete¹, iar orizontul e limitat de ritmurile și rutina microcosmosului cotidian. Astfel, cu câteva excepții, nu aflăm mai nimic despre istoria mare, despre locurile, desfășurarea și rezultatele bătăliilor decisive care au marcat într-un sens sau altul mersul războiului. Lipsesc din *În furtuni de oțel* privirea panoramică, vastitatea marilor încleșteri, anvergura manevrelor strategice, perspectiva din care sunt trăite și reproduse evenimentele fiind, dimpotrivă, una fragmentară, microscopică², văzută de jos, de la „firul ierbii”. În plus, spațialitatea este ușor difuză. În afara cadrului stabilit de majoritatea titlurilor

¹ Apare un fel de reducere a temporalității cu deosebire izbitoare atunci când se compară *În furtuni de oțel* cu *Păduricea 125* și cu *Foc și sânge* care toate istorisesc cam aceleași evenimente din Marele Război, în aproape aceiași termeni, dar în vreme ce în prima scriere ele se întind pe patru ani, în a doua pe câteva săptămâni, iar în ultima pe câteva zile. Reducției temporale îi corespunde astfel o schimbare de optică, de la planul general, în datele asumate, la gros-planuri în care detaliile sunt mărite, dilatate progresiv de la o scriere la alta. Este ca și cum în volumul *În furtuni de oțel* realul ar fi văzut cu ochiul liber, pe când în celelalte scrieri el ar fi mărit cu ajutorul unui microscop cu o putere crescândă care ar permite privirii să coboare tot mai mult în adânc.

² Cf. și Martin Meyer, *Ernst Jünger*, Carl Hanser Verlag, München, 1990, p. 23. Nu întâmplător, infinitul mic al insectelor l-a fascinat într-atât pe Jünger, încât până și în rarele momente de răgaz, când vehemența atacurilor inamice se mai domolea, pornea la vânătoare de insecte, dotat fiind cu tot echipamentul necesar. Entomologia (posesor al unei colecții de aprox. 40 000 de insecte adunate de el din toate colțurile lumii, a publicat articole în reviste de specialitate, a descoperit opt varietăți de insecte numite după numele său, iar în 1985 a instituit premiul ce-i poartă numele pentru performanțe deosebite în domeniu), călătoriile, lecturile și scrisul au reprezentat, cum se știe, direcțiile fundamentale pe care și-a ordonat întreaga existență.

toponimice ale capitolului („De la Bazancourt la Hattonchâtel”, „Les Eparges”, „Guillemont” etc.), indicațiile privind direcția de deplasare a combatanților în confruntările de la suprafață sau prin rețeaua complicată de tranșee, prin adăposturi ori spre locurile de refacere după lupte grele, sunt nu o dată fixate prin adverbe vagi de mișcare, precum „la dreapta”, „la stânga”, „deasupra”, „în jos”, „în sus” ș.a., ceea ce subțiază perceperea orientării în favoarea centrării pe eveniment.

Scriere eminentemente memorialistică, *În furtuni de oțel* este în cea mai mare parte o succesiune de descrieri în registru denotativ, dispuse cronologic¹, care înfățișează, la timpul trecut și din perspectiva persoanei întâi singular (eu) sau plural (noi), operații militare locale, evenimente mărunte de front, apoi anecdotică de tip cazon, ici-colo portrete sumare de camarazi, ori reacții meditative pe seama întâmplărilor trăite; episodic, întâlnim și introspectarea unor stări de conștiință situate la marginea extremă a primejdiei, în care se instalează un soi de luciditate vizionară și o ușurință aproape neverosimilă² care

¹ Cronologia este întreruptă doar în capitolul „Douchy și Monchy”, în care ni se ține o „lecție” despre felul în care este construită și organizată substructura de apărare a poziției germane.

² „Am observat aici și, de fapt, pe tot timpul războiului doar în această bătălie, că există un fel de groază, stranie ca o țară necercetată. Astfel, în aceste clipe, nu simțeam niciun fel de spaimă, ci o dezinvoltură superioară și aproape demonică; și accese surprinzătoare de râs, imposibil de stăpânit.” Karl Heinz Bohrer (*Die Ästhetik des Schreckens. Die pessimistische Romantik und Ernst Jüngers Früwerk*, Ullstein, Frankfurt/M, Berlin, Viena, 1983, pp. 473 și urm.) e de părere că alături de oroare, subit și spaimă, dezinvoltura este un concept-cheie, în descendența decadentismului *fin de siècle* care definește estetica operei de tinerețe a lui Jünger, în special a *Inimii aventuroase* (*Das Abenteurliche Herz*, 1929, ed. a II-a modificată substanțial în 1938). Un citat din această scriere (colecție de proze scurte ale căror teme sunt timpul, moartea, tainele și visul, mizând

suspendă pe durate restrânse frica de moarte. Sunt aici pagini aproape exaltate, apropiate tipologic de expresia violenței expresioniste, pagini inundate de beția voioasă a luptei, alături de altele bântuite de exasperarea, ce-i drept strunită, provocată de tranșeele inundate de apă, de adăposturile clisoase și reci, de câmpurile pline de cadavre sfărtecate, asaltate de oștile de guz-gani; sunt scene de spital și scene de acalmie când combatanții din prima linie sunt înlocuiți temporar și lăsați spre refacere în așezări părăginite și pustiite din spatele frontului. Sunt și evocări de plimbări solitare în clipe de răgaz prin păduri sfâșiate de gloanțe și proiectile, sate pustiite sau ținuturi mlăștinoase, după cum sunt și clipe de cufundare în lecturi și de evadare privilegiată din contingent: „Am fost întotdeauna fascinat de multiplele fațete ale lumii. Atunci când te amenință o primejdie de ce să nu citești o poezie de Hölderlin sau de ce să nu observi evoluția unei insecte prin praf? Mi s-a întâmplat asta în tranșeele Marelui Război sau în 1940 pe drumurile Franței. Poți atunci să uiți de război, de loc, de timp, de consemn. Distanța astfel obținută îți permite să vezi latura zadarnică a lucrurilor. Cred că așa ceva există pe toate fronturile. Această posibilitate de a ne abstrage în destinul nostru personal e uneori singurul lucru care ne mai rămâne”¹.

pe efectele unei retorici a aluziei și absenței, în care insolitul alternează cu enigmaticul, diafanul cu macabru și coșmarescul) poate fi în bună măsură lămuritor și pentru *În furtuni de oțel*: „*Désinvolture* ca grație irezistibilă a puterii este o formă specială a voioșiei – firește și acest cuvânt ca atâtea altele din limba noastră are nevoie să fie restaurat. Voioșia aparține celor mai teribile arme de care dispune omul – el o poartă ca pe o armură divină prin care poate rezista spaimelor distrugerii” („*Das Abenteuerliche Herz*”, ed. II-a, în *Sämtliche Werke*, ed. cit., vol. IX, p. 261).

¹ Frédéric de Towarnicki, *Ernst Jünger, Récits d'un passeur de siècle*, Éditions du Rocher, Paris, 2000, p. 76.

Domină însă de departe *În furtuni de oțel*, cum spuneam, scenele întunecate, coșmarești, de distrugere, care coagulează pe tot parcursul cărții un registru șocant de o consistență dură. „Eroul” principal fiind moartea, moartea oamenilor care se măcelăresc frenetic între ei, moartea animalelor, a pădurilor, a caselor, a tot ce este viu. Imagini vizuale, auditive, olfactive suprapuse sinestezic sau înlănțuite conturează liniile unui univers apocaliptic: „Am ajuns în fața ruinelor unui sat. Din câmpia Flandrei, plină de cicatrice oribile, se ridicau, negre și sfărâmate, ciaturile unor copaci, rămășițele unei păduri întinse. Dâre uriașe de fum treceau prin aer, acoperind cerul vesperal cu nori gri, sumbri. Peste pământul despuiat, deșirat și redeșirat nemilos, pluteau gaze înăbușitoare care, galbene și brune, rătăceau nonșalant. S-a ordonat alertă de gaze. În această clipă s-a declanșat un foc monstruos – englezii reperaseră atacul. Pământul țâșnea în havuzuri șuierătoare și o grindină de schije mătura terenul ca o aversă. O clipă am rămas cu toții încrămeniți, apoi ne-am năpustit care încotro. [...] În fața noastră flutura galben un perete de foc; o aversă de bulgări de pământ, bucăți de cărămidă și țândări de fier cădeau ca grindina peste noi și scăpărau scânteii luminoase în contact cu căștile de oțel. Aveam senzația că respiram mai greu, ca și cum aerul dintr-o atmosferă saturată de fier masiv nu mai era suficient pentru plămâni. Am fixat îndelung cazanul incandescent al vrăjitoarelor ale cărui granițe vizibile îl constituia focul arzător țâșnind pe gura mitralierelor englezești. Roiul de albine cu mii de capete ale proiectilelor care se revărsa asupra noastră nu era perceput de auz. Mi-am dat seama că atacul nostru, pe care îl pregătisem timp de jumătate de oră printr-un foc concentrat, era strivit din fașă de forța acestui tir de respingere. De două ori, la interval scurt, o explozie monstruoasă a înghițit vacarmul. Mine de cele mai grele calibre au plesnit.

Câmpuri întregi de dărâmături au sărit în aer, s-au învârtelit și s-au prăbușit cu un trosnet infernal.”

Reducerea la minimum a istoricității și repetarea aceleiași tip de configurații descriptiv-narative, diferite doar prin amplitudine, intensitate și loc de desfășurare, lasă impresia unei mișcări în cerc, generatoare a unui prezent cvasietern. Impresie accentuată în imediat de chiar „subiectul” cărții: pe de-o parte, de faptul că ciocnirile armate nu duc nicăieri, părțile beligerante cuceresc în lupte crâncene fâșii neînsemnate de teren¹ pe care le pierd, cu rândul, în confruntări la fel de crâncene, pentru a relua apoi de la capăt aceleași operații într-un același zadarnic și ucigaș final deschis; pe de alta, de faptul că trupele decimate sunt repede înlocuite cu altele proaspete care sunt la rândul lor decimate și înlocuite cu altele și tot așa în continuare, s-ar zice, într-un orizont fără sfârșit: „Niciun fir amărât de iarbă nu se arăta privirii scrutătoare. Locul scurmat al luptei era înfiorător. Apărătorii vii se amestecau cu cei morți. Săpând găuri ca să ne adăpostim, am observat că aceștia din urmă zăceau în straturi suprapuse. Rezistând înghesuie sub foc intens, companie după companie fuseseră secerate, apoi cadavrele fuseseră îngropate sub masele de pământ azvârlite de proiectile, după care altă unitatea îi schimbase pe cei căzuți. Acum era rândul nostru”².

¹ Uneori, precum în cazul *Păduricii 125*, în amintirea combatanților va rămâne, crede autorul, nu petecul de pământ din calcar și nisip, ci valoarea lui simbolică, faptul că în el este adunată nesfârșita osteneală a luptătorilor pe front: toate marșurile grele, toate săptămânile de muncă, toate nopțile nedormite, tot zbuciumul îndurat. „Păduricea nu poate fi un loc ca oricare altul deoarece fiecare pas făcut în ea a trebuit plătit cu viața și deoarece aici destinul mare al popoarelor a fost trăit și suferit prin destinul individului.” („Das Wäldchen 125”, în *Sämtliche Werke*, vol. I, ed. cit., p. 420.)

² Ideea prezentului infinit revine sub diverse forme și în *Păduricea 125* ca, de pildă, în această mărturisire directă în care se simte, în ciuda

Izbește faptul că la acest prim nivel, al „peripeției”, deși autorul relatează riguros experiențe de viață trăite de el și de camarazii săi – în care așteptarea încordată a unui eveniment subit, posibil fatal, frica, durerea, uimirea în fața aglomerării monstruoase de arme etc., reacții psihologice mai degrabă schițate decât ferm conturate, dau conținut sufletesc mecanicii aceluiași gesturi de apărare sau de atac – realul se încheagă, paradoxal, în anumite șabloane literare. Este ca și cum „trăitul”, căutându-și expresia verbală, ar fi spontan captat de forme preexistente în straturile imaginarului și ale limbii. Astfel războiul, în care luptătorii trăiesc o bună parte din timp în tranșee săpate adânc sub pământ sau pornesc întotdeauna doar pe întuneric în patrule primejdioase, din care mulți nu se mai întorc niciodată, măcelul în desfășurare care dă corp masiv jurnalului *În furtuni de oțel* trimite la acel *locus terribilis* sau *locus horridus* definit ca spațiu subteran, locuit de monștri, un spațiu al experiențelor senzoriale terifiante, sau ca peisaj ostil, frământat de erupții, incendii, furtuni devastatoare, presărat cu lacuri de sânge sau copaci tânguitori, care provoacă uluire înfricoșată și groază. Este un topos venerabil atestat, cum se știe, în spațiul occidental încă din literatura greco-latină (Euripide, Virgiliu, Ovidiu) și care atinge o culme a referinței în *Infernul* lui Dante, fără a mai vorbi de universalitatea lui ulterioară poetică și artistică. Poate cu excepția capitolelor „Despre luptele zilnice ale războiului de poziție” și „Răzbim”, toate celelalte gravitează în jurul unui nucleu în care fenomenalitatea aceluiași „locus horridus” are o forță explozivă halucinantă.

formulării rezervate, o anume melancolie a inaccesibilității: „Uneori mă gândesc că odată cu marșul nostru a început un război de o sută de ani; imaginea păcii pare îndepărtată și ireală ca un vis sau ca o țară de dincolo” (*Sämtliche Werke*, vol. I, ed. cit., p. 380).

Distrugerea omniprezentă a viului, cu deosebire percutantă și în cazul fapturilor necuvântătoare (copaci, păduri întregi, cai), este, altfel spus, o destructurare a cosmosului care induce discret privitorului un sentiment de tristețe și zădărnicie: „După-amiază am pornit într-o plimbare solitară prin satul Puisieux, complet distrus. Așezarea fusese încă din timpul bătăliei de pe Somme tocată de obuze și transformată într-o grămadă de ruine. Cratere și rămășițe de ziduri erau acoperite de verdeață deasă, în care străluceau peste tot discurile albe ale socului, prietenul ruinelor. Nenumărate explozii proaspete sfâșiaseră țesătura învăluitoare și dezgoliseră din nou pământul de atâtea ori răscolit al grădinilor.

Strada satului era tivită cu deșeuri de război, rămase de la înaintarea stopată. Mașini ciuruite de gloanțe, muniție aruncată, arme de mână ruginite și contururile unor cai pe jumătate putreziți, înconjurate de licărul norilor de muște, proclamau nimicnicia tuturor lucrurilor angrenate în luptă.”

Dar nu avem a face doar cu un univers dezarticulat în care elementele componente zac izolate și desfuncționalizate, ci și cu universul *haotic* din străvechiul topos¹ al „lumii pe dos”, cu deosebire activ de-a lungul întregii cărți. Un exemplu, în variantă dramatic hilară, îl oferă capitolul „Retragerea de pe Sommes”: „Satele pe care le-am traversat în marș luaseră aspectul unor imense case de nebuni. Companii întregi doborau și smulgeau ziduri sau stăteau pe acoperișuri și spargeau țiglele. Copacii erau tăiați, ferestrele dărâmate; de la grămezile uriașe de moloz se ridicau de jur-împrejur nori de fum și de praf. Se vedeau oameni îmbrăcați în costumele și rochiile lăsate de

¹ E. R. Curtius, *Literatura europeană și Evul Mediu latin*, traducere de Adolf Armbruster, introducere de Alexandru Duțu, Editura Univers, București, 1970, p. 115 și urm.

locuitori, cu jobene pe cap, alergând bezmetic. Cu o agerime distrugătoare descopereau grinzile principale ale caselor, fixau funii de ele și trăgeau cu strigăte ritmice până când totul se prăbușea. [...] Până la poziția Siegfried, fiecare sat devenise o grămadă de ruine, fiecare copac era tăiat, fiecare stradă minată, fiecare fântână infectată, fiecare curs de apă zăgăzuit, fiecare beci aruncat în aer sau presărat cu bombe ascunse, fiecare șină deșurubată, fiecare sârmă de telefon demontată, tot ce era incendiabil fusese ars: pe scurt, am transformat într-o paragină ținutul care îl aștepta pe adversarul ce avansa.

Imaginile aminteau, cum am spus, o casă de nebuni și stârneau un efect similar, pe jumătate comic, pe jumătate respingător.”

De altfel, titlul însuși al cărții, sintagmă simbolică, relativ la îndemână, este o reduplicare intensificatoare a ideii de răsturnare a ordinii firești: *furtuna* ca fenomen natural, tulburând prin ea însăși liniștea lumii și inducând o senzație de anxietate, este, pe deasupra, determinată de *oțel*, corp dur, fabricat de mâna omului; ea este astfel de-naturată, proiectată într-un spațiu ireal, necunoscut, ca atare posibil locuit de toate încercările, spaimile și grozăviile. Sintagma apare în *Edda*. Nu e clar însă dacă Jünger a luat-o de-acolo, dacă a inventat-o sau dacă îi va fi parvenit pe altă cale. S-au pus în evidență, păstrând desigur proporțiile, unele paralelisme între eroii mitologiei nordice și *În furtuni de oțel*. În ambele cazuri există tendința de a relata obiectiv și concret, în ambele e vorba de luptători care nu acționează din datorie, ci, mai degrabă, dintr-un sentiment de onoare și mânați de dorința de glorie, în ambele apar momente extatice de luptă¹.

¹ Niels Penke, *Ernst Jünger und der Norden*, Winter, Heidelberg, 2012, apud. Helmuth Kiesel, *Einleitung*, ed. cit., vol. II, p. 67.

*

Modul de prezentare al evenimentelor războiului este *în mare*, cum sugeram, unul detașat, dezideologizat¹ și neemoțional. Un discurs viril, obiectiv și exact care privilegiază faptele în paguba comentariului și a reflecției. O atitudine flegmatică de fond prin care afectivitatea este cenzurată și ținută în cumpănă de o raționalitate pragmatică. Și totuși! Câteva pasaje în care emoția comprimată răbufnește, chiar dacă scurt și mai degrabă temperat, contrastează puternic printr-un suflu de umanizare cu materialitatea densă a ororilor relatate în majoritatea lor cvasineu-tru. Așa este scena revederii cu fratele Friedrich Georg, pe care Jünger îl credea încă acasă, în Hanovra, sau momentul în care află de moartea unui bun prieten: „Această veste m-a terminat. Un prieten plin de mari însușiri cu care împărțisem ani de zile bucuria, suferința și primejdia și care, cu numai câteva minute în urmă, îmi strigase o glumă, să-și fi găsit sfârșitul datorită unei minuscule bucățele de plumb! Refuzam să înțeleg; și totuși, din păcate, era adevărat”. Tot așa este scena (din capitolul „Marea

¹ Comentatori sârguincioși au observat totuși câteva abateri, de altfel absolut minore, de la dezinteresul constant al autorului pentru zona politică. Astfel este scena în care el amintește în treacăt de uralele și cheful soldaților prilejuite de ziua de naștere a împăratului – așa zice mai degrabă manifestări de bună dispoziție și veselie, în tradiția petrecerilor studențești, decât atitudine neapărat promonarhică; și câteva pagini din Jurnal, care nu mai apar în volumul *În furtuni de oțel*, în care Jünger își exprimă nemulțumirea pentru propunerea de pace avansată Antantei de Tripla Alianță (decembrie 1916 – cf. nota 68 la traducerea de față a lucrării *În furtuni de oțel*); după cum tot în Jurnalul de război mai apar ici, colo momente de exaltare legate de „manifestarea elementară a forței germane” (ed. cit., p. 376) sau în martie 1918, exclamația „Laudă, de trei ori laudă soldatului german. Cine altminteri ar fi ținut piept în asemenea condiții unei lumi pline de dușmani?” (ed. cit., p. 386.), ceea ce din partea unui ofițer german combatant era, s-o recunoștem, perfect de înțeles.

bătălie”) în care o duzină de soldați pier în chinuri teribile și în care, încercând să-i regrupeze pe supraviețuitori, autorul mărturisește: „Un chip de copil care cu câteva zile în urmă plânse, luat în râs de camarazii săi la exercițiile cu lazi grele de muniție, târa acum conștiincios, pe drumurile noastre anevoioase, o asemenea povară pe care o salvase în urma incidentului teribil. Această împrejurare m-a dat gata. M-am aruncat la pământ, izbucnind în hohote convulsive de plâns, pe când oamenii stăteau posomorâți împrejurul meu”. De același registru empatetic ține și grija pentru oamenii pe care îi conduce, încercările repetate de a le evita riscuri inutile, de a-i îmbărbăta pe cei epuizați, de a-i ajuta pe cei răniți etc.

Dacă, după cum am văzut, pasta groasă a materiei răscolite de suferință care se întinde de la un cap la altul al parcursului războinic e din când în când subțiată de clipele de liniște, de momentele de compasiune sau de reflecții, într-un singur caz ea e chiar transgresată; e vorba de finalul capitolului „Ultimul meu asalt”, în care se produce o rupere de nivel, o transmutație existențială prin care conștiința celui care scrie intră în anticamera morții, într-un spațiu ataraxic, în care trăiește o stare de grație asimilabilă unei inițieri: „Când am căzut greoi pe fundul tranșeei am fost convins că de astă dată s-a terminat definitiv. Și în mod ciudat această clipă ține de acelea puține despre care pot să spun că au fost într-adevăr fericite. Prin ea mi-am înțeles, ca la lumina unui fulger, întreaga viață în forma ei cea mai adâncă. Trăiam o uimire incredibilă că ea avea să se încheie tocmai aici, dar această uimire era de o natură plină de voieșie. Apoi am auzit tirul tot mai slab ca și cum m-aș fi scufundat ca o piatră în adânc, dincolo de suprafața unei ape vuinde. Acolo nu mai era nici război, nici adversitate”. Singularitatea și calitatea existențială a acestei trăiri iradiază – și grație simplității esențializante cu care este comunicată – o

lumină captată dintr-un dincolo aproape neverosimil, în orice caz paradoxal, față de tumultul ucigaș din jur.

Surdina pusă exprimării afective și reducerea la minimum a planului strict personal plasează această scriere, ca de altfel pe aceea a tuturor jurnalelor și memoriilor lui Ernst Jünger, în regim *litotic*. Frânarea emoției nu face însă decât să-i sporească acesteia reverberația. Pe de altă parte, distanța reprezintă un prag psihologic, reculul este deliberat, o reacție de apărare în fața maleficului invadant. Dar este totodată și efectul unei strategii poetice. În *furtuni de oțel* a cunoscut șapte ediții ușor modificate: 1920, 1922, 1924, 1934, 1935, 1961 și 1978¹. Deosebiriile dintre ele, mai ales dintre variantele a treia, a patra și a șasea, și dintre toate acestea și însemnările diariumistice care le-au stat la bază țin precumpănitor de conținut, dar și de stil, în general de expresie, prelucrările succesive, după spusele autorului însuși, tinzând să reducă ponderea datelor efemere, în favoarea esențialității experiențelor trăite, uzând de o formulare cât mai *precisă* și în același timp mai *vie*. De aici, pasaje tăiate sau scurtate de la o variantă la alta, pasaje adăugate sau dezvoltate, întărirea retoricii (metafore, comparații, asonanțe, exploatarea vocabularului cu valoare onomatopeică a limbii în scop expresiv, reducerea neologismelor etc.). De subliniat că optimizarea neconținută a unui text odată scris, în funcție de criterii intrinseci, reprezintă o trăsătură caracteristică a modului de lucru perfecționist al autorului (cele mai multe din scrierile sale au cunoscut modificări, uneori substanțiale, de la o ediție la alta)². În cazul de față, schimbările operate se leagă și de date

¹ Comentariile de față au precumpănitor în vedere această ultimă variantă.

² Cf. analiza lui Ulrich Böhme (*Fassungen bei Ernst Jünger*, Anton Hain, Meisenheim am Glan, 1972, pp. 105–126) aplicată jurnalelor din cel de-Al Doilea Război Mondial. Jünger era de părere că nicio operă nu

exterioare, istorice și personale, care au aruncat o altă lumină asupra experienței războiului: e vorba, în primul rând, de atmosfera generală de frustrare, umilință și exasperare din Germania postbelică, confruntată cu urmările dure ale Tratatului de pace¹ (pierderea Alsaciei și Lorenei, a regiunii Ruhr, plata unor despăgubiri astronomice în valoare de 132 de miliarde de mărci-aur²), în condițiile unei crize economice, financiare și politice de anvergură; în al doilea rând, de orientarea lui Jünger spre cercurile politice din Berlinul anilor douăzeci, când s-a implicat intens atât în publicistica drepte naționaliste, cât și a stângii comuniste³. În aceste condiții, câteva fragmente neutre din *Jurnalul de război* referitoare, de pildă, la distrugerile săvârșite cu sălbăticie de armata germană cu ocazia retragerii de pe Somme sunt justificate ca necesare în prima ediție

este decât relativ terminată, că, recitită după o vreme, ea se dovedește perfectibilă, că forma nu se mai acoperă perfect cu conținutul: „Cuvântul trebuie să nimerească asemenea unei lame bine ascuțite” („Auf eigenen Spuren. Anlässlich der ersten Gesamtausgabe”, în *Sämtliche Werke*, vol. XVIII, ed. cit., p. 468).

¹ „Când m-am întors din război și mi-a fost servită Convenția de la Versailles, mi-am zis că e o chestie canibalică ce trebuie schimbată neapărat” (Dintr-un interviu dat de scriitor revistei *Spiegel* din 16. VIII. 1982).

² Imposibilitatea de a plăti asemenea aberante reparații de război a dus finalmente, cum se știe, la moratoriul Hoover din 1931, care a micșorat drastic datoria Republicii de la Weimar. Pentru lipsa de pragmatism și viziune a acestui Tratat de pace, ca și pentru punerea sub interogație a unor „mituri” istoriografice privind vocația agresiunii, totalitarismului, antisemitismului exclusiv a Germaniei, ca și pentru responsabilitatea doar a acesteia în declanșarea Primului Război Mondial, cf. Lucian Boia, *Tragedia Germaniei 1914–1945*, Editura Humanitas, București, 2010, 2015.

³ Cf. *Politische Publizistik 1919 bis 1933*, Sven Olaf Berggötz (editor), Klett-Cotta, Stuttgart, 2001, volum comentat nu o dată cu acrimonie și rea credință. De pildă, Steffen Martus, „Kriegerische Leistung an der Nähmaschine”, în *Berliner Zeitung* din 16–17 februarie 2002.

a cărții, pentru ca apoi, în ediția din 1934, justificarea să fie suprimată. La fel, câteva scurte pasaje cuprinse în versiunea din 1923, în care autorul sugerează că eforturile și jertfele teribile impuse de război l-au făcut să se deschidă „idei de patrie” și conceptului de „națiune”¹. Schimbările de la varianta a cincea la cea de a șasea (1961) sunt făcute sub influența celui de-Al Doilea Război Mondial: au fost eliminate câteva vocabule brutale, unele scene de luptă și de ucidere au fost atenuate, au fost introduse momente de compasiune și tristețe etc.²

Ansamblul variantelor succesive ale volumului *În furtuni de oțel* reprezintă, pe de-o parte, un document eminent al acelei „catastrofe originare a secolului al XX-lea”, pe de altă parte, a faptului că autorul a considerat-o drept o experiență decisivă pentru destinul său personal și drept începutul unei schimbări radicale în destinul lumii. Această din urmă reprezentare vagă va glisa ulterior, în eseu *Muncitorul* și în publicistica anilor 1920–1930, către ideea că Marele Război a ilustrat „paradigma unei modernități extrem de agresive, scindate în mai multe tabere de gândire aflate pe drumul către un nou stadiu de agregare”³.

Deplina sinceritate îl determină pe Jünger să nu treacă sub tăcere nici scenele de furie belicoasă la care participă luat de val, nici uciderea fără milă a adversarului care îi iese în cale sau pe care îl caută în chiar acest scop, mânat de logica militară care pretinde suprimarea în orice condiții a dușmanului: „Pe drum am fost cuprinși de o furie de bersekeri. Dorința covârșitoare de a ucide mi-a înaripat picioarele. Furia mi-a stors lacrimi amare. Voința uriașă de distrugere care apăsa pe câmpul de bătaie se concentra în creiere, cufundându-le într-o pâclă

¹ Cf. H. Kiesel, „Nachwort”, ed. cit., p. 305.

² H. Kiesel, „Einleitung”, ed. cit., pp. 116–117.

³ *Ibidem*, ed. cit., p. 120.

roșie. Ne strigam plângând și bolborosind propoziții frânte, iar un spectator neutru ar fi putut să creadă că suntem cuprinși de un exces de fericire”.

La acest nivel, *În furtuni de oțel* este și o scriere de factură eroică: vitejia, puterea de a înfrunta vicisitudinile războiului de poziție, actele de bravură în împrejurări din cele mai primejdioase, recompensate de distincții militare și înaintări în grad, fidelitatea față de patrie (restrânsă în cazul său la Saxonia de Jos, despre care vorbea în termeni exultanți)¹, credința nestrămutată, activă până prin vara anului 1918, în biruința armatei germane, considerată invincibilă reprezintă valori acceptate și asumate fără rezervă². Curiozitatea care, între altele, l-a mânat pe Jünger să se prezinte ca voluntar în război se manifestă și în tendința de a *experimenta* situații-limită și de a-și *testa* propria rezistență la ele, acestea însemnând, în afară de asprimea disciplinei militare, și mizeria împinsă adesea până la

¹ A se vedea mărturiile locotenentului Rudolf Spohr în Karl O. Paetel, *Ernst Jünger. Weg und Wirkung*, Klett-Cotta, Stuttgart, 1949, pp. 136–140. Citate de mine integral în prefața la traducerea *Grădini și drumuri. Însemnări caucaziene*, Editura Polirom, București, 2002, p. 21.

² Elogiul adus curajului și performanței militare a luptătorilor apare subliniat energic, într-un registru al eroismului patetic, doar în „Cuvântul introductiv” al primei variante, din 1920, a cărții: „... pe acest fundal întunecat se înalță cu atât mai strălucitor bărbatul adevărat, luptătorul modest, autentic, împins de spirit, care și-a făcut datoria până în ultima zi la fel ca în prima. În schimb, ce a fost beția din 1914? O sugestie în masă! Și totuși câți oameni n-am cunoscut care sub pânza cenușie a tunicii ascundeau o inimă de aur și o voință de oțel, o selecție a celor mai destoinici care s-au aruncat în brațele morții – cu aceeași bucurie statornică. [...] Fie ca această carte să dea o idee de ceea ce ați realizat. Noi am pierdut mult, poate totul, chiar și onoarea. Dar un lucru rămâne: amintirea voastră glorioasă, amintirea celei mai superbe armate care a purtat vreodată armele și amintirea celei mai formidabile lupte ce s-a dat vreodată” (*In Stahlgewittern. Historisch-kritische Ausgabe*, vol. I, p. 21).

insuportabil a condițiilor de trai din tranșee, dar mai cu seamă confruntarea față către față cu inamicul și viața de zi cu zi sub amenințarea propriei dispariții. De aici, căutarea primejdiei, dorința de a-și afirma temeritatea prin implicarea frecventă în acțiuni de cercetare, mai mult decât riscante, a liniilor inamice, în patrule destinate luării de prizonieri, din care se întoarce însă de fiecare dată teafăr, scăpat ca prin minune de rănire sau moarte. De altfel, pentru el războiul la care participă nu este numai, cum spuneam mai sus, un dat ontologico-istoric, sau un măcel fără noimă, un eveniment de anvergura distructivă a unui fenomen natural, episodic scăpat de sub control, ci și un mod de exersare a virtuților virile (curajul, rezistența, forța, camaraderia)¹ și de forjare a elitelor. De fapt, nu atât războiul, cât *lupta* în sine ca arhetip existențial², înțeleasă ca mod de potențare a unei forme de efervescentă vitală în imediata proximitate a morții, este ceea ce se desprinde cu claritate din *În furtuni de oțel* – oarecum în descendența temei dionisiace

¹ Poate fi aici și un reflex al eticii militare prusiene, al tradiției epocii bismarckiene, potrivit căreia patria era pentru generația tânără a acelor ani o noțiune vie, Kaiserul un simbol puternic, iar eroismul, demnitatea, onoarea norme etice superioare.

² Ideea după care războiul nu este pus la cale de politicieni ori diplomați, ci zace adânc în sufletul omului străbate ca un fir roșu eseu *Lupta ca trăire interioară*. De unde, „justificarea ontologică a condiției de războinic” (H. L. Arnold, *op. cit.*, p. 41). Scris cu o forță de expresie incandescentă, eseu este, pe de-o parte, rememorare a aceluiași eveniment trăite pe front în anii războiului, alese anume pentru caracterul lor pilduitor mai cu seamă în zona coșmarescului; pe de alta, o suită de analize percutante de stări lăuntrice proprii luptătorului, precum setea de sânge, groaza, suferința, curajul, potențarea vitalității sub semnul erosului ș.a. Tot ceea ce n-a intrat în volumul *În furtuni de oțel* ca introspecție, confesiune, reflecție filosofică pe marginea celor trăite formează conținutul acestui remarcabil eseu.

nietzscheene¹. În viziunea lui Jünger, mai explicit formulată în celelalte scrieri legate de Primul Război Mondial (*Lupta ca trăire interioară, Foc și sânge, Foc și Mișcare, Păduricea* 125), lupta ascunde și o formă de spirit în măsura în care voința comandantului se transformă într-o serie de operații articulate, precise și coincidente, și în care combatanții dau dovadă de curaj, rezistență și onoare: „În acești bărbați era viu un element care sublinia brutalitatea războiului și totuși spiritualiza bucuria reală în fața primejdiei, imboldul cavaleresc de a rezista în luptă. În decursul a patru ani, focul a făurit un tip de luptător din ce în ce mai pur, din ce în ce mai curajos”². Sau această reprezentare fastuoasă a luptătorilor ca „jongleri ai morții,

¹ K. H. Bohrer, *op. cit.*, p. 115.

² Acest nou tip uman făurit de război și apariția noii tehnici moderne de luptă l-au impresionat profund pe Jünger și i-au inspirat eseul *Muncitorul*, scriere cu ecouri nietzscheene, al cărui vizionarism este astăzi de o evidență tulburătoare și care conturează liniile de forță ale unei noi lumi dominate de materialism, de tehnică și de nihilism. Este foarte probabil că aici trebuie văzut răspunsul la interogația privind sensul major al războiului și pierderea lui de către germani, interogație care traversează de o manieră sau alta toate scrierile sale legate de conflagrația mondială. Ulterior avea să mărturisească: „În 1917, apariția pe front a tancurilor și a aviației, creșterea bruscă a puterii tehnicii mi-au ridicat multe întrebări. Sub ochii noștri se contura Primul Război Mondial al mașinilor și aveam impresia că acest război ne antrenează în vârtejurile nihilismului. M-am întrebat dacă omul modern are capacitatea să depășească nihilismul european anunțat de Nietzsche și caracterizat de prăbușirea vechilor valori. [...] În 1932 mă gândeam într-adevăr la apariția unui nou tip de om planetar, purtător al unei noi structuri în care diferențele să fie abolite [...] «Muncitorul» este figura centrală a unui nou materialism, stadiul ultim al voinței de putere. [...] Mii de lucruri depun mărturie despre un nou mod de viață pe cale de a se naște și despre un spirit nou. Iar sistemul care subînțelege toate astea este tehnica modernă cu multiplele ei rețele.” (Frédéric de Towarnicki, *op. cit.*, pp. 50–51.)

maeștri ai explozibilului și ai flăcării, animale de pradă somptuoase, țâșnind prin tranșee”¹. Consubstanțială anistoric ființei umane, lupta este totodată „ceva sacru, o judecată a lui Dumnezeu între două idei”². Luptătorul și sentimentul eroicului („nimeni nu i se poate sustrage decât acela care are un caracter decăzut și josnic”³) atinge în această viziune grandoarea și elitismul castei vechilor războinici. Conștiința vie a apartenenței exclusiviste la un corp forjat prin suferință comună, rezistență, curaj, capătă accente semețe într-un segment dramatic de iconografie întunecată: „De ce să vă cruț nervii? N-am stat noi odată vreme de patru zile într-un șleau presărat cu cadavre? Nu eram noi toți, morți și vii, acoperiți de un covor gros de muște mari, negre-albăstirii? Mai poate exista aici o intensificare? Da, mai poate: acolo zăceau unii dintre cei cu care împărțisem câte o noapte de gardă, câte o sticlă de vin și câte o bucată de pâine. Cine dintre cei care nu s-au aflat în rândurile noastre cutează să vorbească de război?”⁴

Fără îndoială că în jurnalul *În furtuni de oțel* șocante sunt nu doar scenele în care Jünger doboară fără să clipească santinele dușmane („A purta război înseamnă a încerca să distrugi inamicul prin desfășurare brutală de forță. Războiul este dintre toate meseriile cea mai dură, maeștrii săi au voie să-și deschidă inima omeniei doar atât timp cât aceasta nu e păgubitoare” – se spune în prima variantă a cărții); nu doar cele în care își ia micul dejun printre cadavre în descompunere sau în care soldații își jefuiesc camarazii căzuți ori se năpustesc frenetic într-o stare vecină cu

¹ „Der Kampf als inneres Erlebnis”, în *Sämtliche Werke*, vol. VII, ed. cit., p. 37.

² *Ibidem*, p. 49.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 22.

nebulia violentă asupra adversarului care de altfel ripostează în același fel; ci șocant frustrantă este însăși relatarea obiectivă a observatorului imparțial care se mulțumește de cele mai multe ori doar să înregistreze brutalitatea faptelor la care participă sau doar asistă¹, precum șocante sunt și cele câteva reflecții discret presărate de-a lungul cărții despre valorile vitalizante ale războiului. În comentariile consacrate de-a lungul timpului volumului *În furtuni de oțel* s-a insistat pe ideea atitudinii glacial estetizante a autorului, concentrată pe percepția fenomenalității optice, acustice, olfactive a lucrurilor, cu suspendarea judecății morale. S-ar putea obiecta că aceasta este implicată în însăși selecția, deloc întâmplătoare, a scenelor și momentelor extrase dintr-o totalitate neomogenă a realului, în virtutea intensității negativității lor. Or, paradoxal, tocmai această intensitate aproape insuportabilă a grozăviilor înfățișate în toată nuditatea lor, necomentate, dar cu o forță expresivă ieșită din comun, induce un sentiment de respingere violentă, cu alte cuvinte, ne aflăm paradoxal în fața „unei cărți beliciste cu efect pacifist”². Dar nu doar atât. Unele

¹ O explicație psihologică a acestui mod general detașat de a scrie a încercat s-o dea prietenul său Ernst Niekisch, unul din conducătorii național-bolșevicilor din Republica de la Weimar: „Jünger vrea să vadă, vrea să penetreze lucrurile până la ultima lor adâncime; el refuză să primească imaginea distorsionată, urâțită sau înfrumusețată, formată prin influența simțurilor indiferent de natura lor. Este motivul pentru care evită din instinct orice fel de angajare. Omul angajat nu poate fi obiectiv, el se pune în serviciul unei cauze, simpatia îi este cumpărată. El își extrage din ea maniera de a gândi, o preferă, devine partizanul ei. Ceea ce Jünger nu vrea sub niciun motiv. Astfel se explică atitudinea distanțată pe care o stabilește între el, persoane și lucruri.” (*Antaios*, martie 1965, citat după Banine, *Portraits d'Ernst Jünger*, La Table Ronde, Paris, 1971, p. 247.)

² H. Kiesel, „Einleitung”, în *In Stahlgewitter*, Historisch-kritische Ausgabe, ed. cit., vol. II, p. 469.

„scăpări” mărunte presărate ici-și colo pe traseul acumulărilor de scene dure denotă că abținerea de la judecata morală este autoimpusă, este o mască în spatele căreia se ascund o sensibilitate rănită și asumarea stoică a răului inevitabil: „Statul care ne absolvă de răspundere nu ne poate elibera de jale; trebuie s-o îndurăm. Ea coboară adânc în vise.”

Dacă reducerea în jurnalul *În furtuni de oțel* a implicării afective este o *marcă stilistică personală*, iar ductusul eroic o *manifestare temporară a etosului vârstei*, în schimb atașamentul, prin structură și educație, al lui Ernst Jünger față de valorile vii pe-atunci, cum spuneam, în tradiția elitei militare germane, precum demnitatea, onoarea și cavalerismul, sunt o *constantă* a personalității sale. Dacă în război își ucide adversarul ori de câte ori se ivește prilejul, respectând regula jocului, în schimb, niciodată nu îl umilește și nu-l disprețuiește: „În război m-am străduit întotdeauna să-l privesc pe dușman fără ură și să-l prețuiesc ca bărbat pe măsura curajului său. M-am străduit în luptă să-l caut ca să-lucid și nu m-am așteptat din partea lui la nimic altceva. Niciodată n-am gândit josnic despre el. Când mai târziu mi-au căzut prizonieri în mână, m-am simțit răspunzător pentru siguranța lor și am încercat să fac pentru ei tot ce mi-a stat în putință.” În textul jurnalului *În furtuni de oțel* apar suficiente scene care certifică adevărul acestor mărturisiri. Iar faptul că și ulterior, în cel de-al Doilea Război Mondial, în Franța ocupată, comportamentul căpitanului Jünger a fost exemplar, venind din convingerea că pe timp de război patriotismul autentic și integritatea morală se verifică în grija față de subalterni și în asumarea răspunderii pentru adversarul învins, o dovedește din plin jurnalul *Gärten und Straßen (Grădini și drumuri*, Polirom, 2002). Dincolo de simpatia de care s-a bucurat în Franța ca scriitor și ca reprezentant al unei alte Germanii, cultivate, generoase

și cavaleresti, dincolo de traducerea integrală a operei sale, precum și de nenumăratele consacărări și omagii recunoscătoare, oficiale și private, cu deosebire grăitor mi se pare un document venit din partea unei persoane anonime. Este vorba de o scrisoare ce i-a fost trimisă în 16 iunie 1960. Dacă o citez aici pentru a doua oară (prima dată am reprodus-o în prefața volumului *Grădini și drumuri*) este pentru că ea scoate la lumină ceea ce *există* în volumul *În furtuni de oțel*, dar este în bună măsură ecranat de „radiațiile întunecate”:

Mult stimată Domnule Jünger,

Zilele din iunie îmi amintesc de evenimente (de la care când veți primi aceste rânduri, se vor împlini exact 20 de ani) pentru care aș vrea să-mi exprim gratitudinea pe care v-o datoriez. Prizonier al armatei germane, din 14 iunie 1940, am ajuns, după marșuri forțate, extenuante, prin Romilly, Nogent s/Seine, Esternay, la școala din Montmirail, unde unitatea de pază germană povestea despre comandant multe lucruri laudabile, care contrastau plăcut cu comportamentul SS-iștilor, brutalității cărora îi fusesem o vreme expuși. Am aflat, între altele, termenii în care li se adresase: «Soldați, prețuiți-i pe prizonieri ca pe sfinți, și-au pus în joc supremul bun, viața, pentru patria lor. Sper să nu fiu pus vreodată în situația de a pedepsi pe vreunul dintre voi pentru maltratarea prizonierilor!» Ca și cum acestea nu ar fi fost suficiente, s-a străduit personal pentru a asigura celor care îi fuseseră încredințați atât o cazare decentă, cât și hrana îndestulătoare. Datorită lui a fost posibil ca, după o lungă pauză, să putem da un semn de viață familiilor noastre. Când am avut chiar onoarea să-i fiu prezentat căpitanului de infanterie Ernst Jünger, mi-am dat limpede seama că aveam de a face cu un reprezentant eminent al «celeilalte» Germanii. Corespunzătoare era și purtarea subordonaților, orientată după exemplul superiorului lor. Astfel îmi amintesc cu plăcere

de amabilitățile subofițerului Kaminski și ale fruntașului Bügelsack, de care atât eu, cât și ceilalți prizonieri francezi am avut parte. Ce se va fi ales de ei? Și pe ei aș vrea să-i includ în recunoștința profundă pe care astăzi v-o adresez, împreună cu un cordial: Dumnezeu să vă răsplătească! De veți avea prilejul să treceți prin Kayserberg, m-aș bucura să fac tot ce mi-ar sta în putință spre a vă oferi o ședere plăcută.

Vă salut cu expresia celei mai adânci prețuiri,

Jean Ittel¹.

Dar pentru a reveni la *În furtuni de oțel*, ceea ce surprinde aici, mai ales din perspectiva de astăzi, a generațiilor care au trăit sălbăticiile și încălcarea oricărui reguli de drept internațional în cel de-al Doilea Război Mondial, săvârșite masiv de ambele tabere, este disponibilitatea pe care combatanții o au nu doar de a-și trata cu respect adversarii, în special când aceștia cad prizonieri, ci și de a pune în paranteză, în anumite momente privilegiate, faptul că sunt în război unii cu ceilalți și de a reveni la normalitatea binevoitoare a condiției civile. Așa este

¹ Din arhiva scriitorului publicată de Karl O. Paetel, în *Ernst Jünger in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, Rowohlt, Hamburg, 1963, p. 70. „Cât de rare sau de frecvente vor fi fost asemenea practici în armata germană e greu de spus. Mai ales că dezvăluit, difuzat pe scară larg și comentat în fel și chip a fost aproape numai reversul lor, atrocitățile săvârșite asupra populației civile și a prizonierilor de război, iar mediile, literatura și arta cinematografică postbelică s-au complăcut în a forja stereotipul grotesc al ofițerului «fascist» (curios, nu «nazist»!), înțepenit în glacialitate inumană și rigidități de automat, sluțit de ură, mai degrabă lătrând decât vorbind, sadic, feroce, uneori psihopat sau imbecil. Un șablon passe-partout cultivat atât de energic și înrădăcinat cu atâta vigoare în mentalul colectiv, încât azi, inclusiv la noi, «fascist» (întotdeauna imaginat în uniformă germană) a devenit cuvânt de ocară (de ce nu și «bolșevic»?), sinonim cu «brută sinistră»” (din prefața la *Grădini și drumuri*, ed. cit., p.18).

scena antologică, petrecută în decembrie 1915 (capitolul „Despre luptele zilnice ale războiului de poziție”), de neimaginat pe niciun alt front în războaiele care au urmat și care contrastează insolit cu clocotul ucigaș al războiului:

Când am vrut să sar în tranșee, m-am speriat de schimbarea pe care o suferise poziția în cele paisprezece zile câte lipsisem. Se prăbușise într-un uriaș teren adâncit, plin de mocirlă, în care unitatea ducea un trai mustind jalnic de apă. [...] Când în dimineața următoare, ud learcă, am părăsit galeria, n-am putut să-mi cred ochilor. Ținutul pe care până atunci singurătatea morții își pusese amprenta era acum însufletit ca un iarmaroc. Unitățile ambelor tranșee fuseseră împinse afară de noroiul ajuns până la parapet și între barajele de sârmă ghimpată se inițiaseră deja un trafic și un schimb animat de șnaps, țigări, nasturi de uniformă și alte lucruri. Mulțimea siluțelor în culori kaki care se revărsa din tranșeele engleze, până acum atât de pustii, era uluitoare ca o nălucire în plină zi.

Brusc s-a auzit o împușcătură și unul din oamenii noștri a căzut mort în noroi, după care ambele părți au dispărut ca niște cârțițe în tranșee. M-am dus în partea poziției noastre, care se afla vizavi de tranșeea de legătură engleză, și am strigat într-acolo că vreau să vorbesc cu un ofițer. Într-adevăr, câțiva englezi s-au retras și după puțin timp au adus din tranșeea lor principală un bărbat tânăr care, după cum puteam să văd prin binoclu, se deosebea de ei printr-o caschetă mai delicată. Am tratat mai întâi în engleză, apoi ceva mai curgător în franceză, în vreme ce în jurul nostru trupa ne asculta. I-am reproșat că unul dintre ai noștri a fost omorât de un glonț perfid, la care a răspuns că nu compania lui, ci cea vecină a făcut asta. „Il ya des cochons aussi ches vous!” a zis el atunci când câteva gloanțe trase din sectorul vecin cu al nostru au căzut în apropierea capului său, după care eu m-am pregătit să mă adăpostesc. Am mai stat totuși mult de vorbă într-un fel care

exprima un respect cvasisportiv, iar la sfârșit ne-ar fi plăcut să schimbăm un dar ca amintire.

Pentru a stabili iarăși raporturi clare, la trei minute după întreruperea tratativelor, ne-am declarat solemn război, iar după un „Guten Abend!”, din partea lui, și un „Au revoir!”, dintr-a mea, în ciuda părerii de rău a oamenilor mei, am tras un foc de armă în scutul lui de protecție, căruia i-a urmat de dincolo un al doilea care a fost aproape să-mi smulgă pușca din mână.

*

Într-o ordine apropiată de ideile mai sus expuse sunt de amintit aici legăturile care s-au stabilit¹ între obiectivitatea și factualitatea scrierilor memorialistice din tinerețe ale lui Ernst Jünger, e vorba în primul rând de *În furtuni de oțel*, și estetica direcției literare *Neue Sachlichkeit*, activă în timpul Republicii de la Weimar și apărută ca reacție la patosul, vizionarismul și abstractitatea expresionismului. Se preconiza pe-atunci un program de „literatură virilă” (Kurth Pinthus, *Männliche Kunst*, 1929), o artă „fără grăsime, fără lentoare reflexivă, dură, rezistentă, exersată asemenea corpului unui boxer”, capabilă să prezinte realitatea accesibil, clar, precis, fără iluzii, cu răceală și distanță, cu un minimum de cuvinte și un maximum de sens, o „civilizație a asfaltului” care să refuncționalizeze valorile tradiționale. Se cultiva o atitudine sportivă, antifeminină, lipsită de compasiune. K. H. Bohrer, în cartea amintită², se referă la o recomandare premergătoare, mult citată, a lui John Ruskin în acest sens: „Does a man die at your feet – your business is not to help him, but to note the colour of his lips; does a woman embrace

¹ Helmut Lethen, „Neue Sachlichkeit”, în *Deutsche Literatur. Eine Sozialgeschichte*, vol. 9, *Weimarer Republik – Drittes Reich. Avantgardismus. Parteilichkeit. Exil, 1918–1945*, ed. de H. A. Glaeser, Rowohlt Verlag, Hamburg, 1983.

² Vezi mai sus, nota 2 de la p. 12.

her destruction before you, your business is not to save her, but to watch how she bends her arms". [„Dacă un bărbat moare la picioarele tale, treaba ta nu e să-l ajuți, ci să-i observi culoarea buzelor; dacă o femeie își acceptă decăderea, treaba ta nu e să o salvezi, ci să iei seama cum își arcuiește brațele.”]

Neue Sachlichkeit descoperea totodată frumusețea produsului industrial de serie și sentimentul de securitate oferit de anonimitatea existenței în metropolă. Ideile acestei direcții s-au materializat în scrieri despre artă, despre teoria filmului, în eseuri, reportaje semnate de Bertold Brecht, Kurt Tucholsky, Rainer Maria Remarque, Erich Kästner, Egon Erwin Kisch. O primă manifestare importantă a curentului a fost expoziția plastică organizată la Mannheim, în 1925, la care au participat pictori de renume ca Georg Grosz, Max Beckmann, Otto Dix ș.a. Fără îndoială că apropierea între tipul de realism practicat de „*Neue Sachlichkeit*” și poetica lucrării *În furtuni de oțel* sunt evidente, cu rezerva că, ținând seama de cronologie, scrierea lui Jünger, cel puțin prima ei variantă din 1920, nu se află nemijlocit sub influența acestei direcții, ci mai degrabă o premerge. Deși după război el a urmărit noile direcții avangardiste în literatură și artă, nu li s-a alăturat decât episodic, a preferat să cultive discursul realist, a evitat invențiile verbale excentrice și procedeele experimentale la modă, a preferat, în general, individualismul nonconformist.

Pe de altă parte, istoriografia literară¹ din anii '80 a minimizat valoarea documentară a volumului *În furtuni de oțel* și a scrierilor lui Jünger inspirate de Primul Război Mondial, considerându-le stilizări literare dependente de modele de gândire preexistente, printre care ar figura, între alții, P.-J. Proudhon cu *La guerre et la paix*, Georges Sorel cu *Réflexions sur la violence*, manifestul

¹ Bohrer, *op. cit.*, pp. 107 și urm.

futurist al lui Marinetti din 1914 și, bineînțeles, Nietzsche. Toate acestea ar fi contribuit la formarea toposului catastrofei purificatoare pe care generația războiului mondial l-ar fi găsit deja forjat și pe care l-ar fi asumat cu entuziasm. În ce îl privește pe Jünger e puțin probabil că la 19 ani câți avea când a plecat pe front să fi fost la curent cu multe alte scrieri în afară de cele de război, de aventuri și de călătorie care îl pasionau, precum cele menționate de el în diferite ocazii, ca Erckmann-Chatrian, *Histoire d'un conscrit de 1813* (1864), Sophie Wörishöffer, *Roberts des Schiffsjungen Fahrten und Abenteuer* (1877), Hermann Sudermann, *Katzensteg* (1889), Grimmelshausen, *Aventurile lui Simplicius Simplicissimus* (1668), cărțile lui Karl May și altele din literatura germană. Pe front însă citea L. Sterne, *Tristram Shandy*, care îi va rămâne constant un obiect preferat de lectură, Ariosto, *Orlando furioso* (despre care spunea că este cartea care l-a împins la fapte eroice)¹ și Cezar, *De Bello Gallico*, a cărui proză clară, străbătută de „patosul distanțării” voia să o ia de exemplu pentru redactarea propriilor memorii. Altminteri, lecturile ulterioare, foarte întinse și variate, i-au asigurat o erudiție de o anvergură puțin obișnuită. Publicarea în 2010 a însemnărilor diaristice de pe front face caducă teza relației genetice dintre scrierile inspirate de Marele Război și gândirea predecesorilor săi, francezi ori germani.

*

Comentatori ai operei lui Jünger s-au întrebat dacă și în ce măsură *În furtuni de oțel* poate fi considerată o scriere de tip

¹ „Cuvintele lui, rimele lui [din *Orlando furioso*], citite în răgazurile dintre o luptă și alta m-au motivat. Și nu retorica și ideologia războinică dezvoltate după victoria din războiul franco-prusac de la 1870–1871, a cărei importanță a fost supraestimată de părinții noștri.” (Ernst Jünger avec Antonio Gnoli et Franco Volpi, *Les prochains titans*, trad. de Myriam Bouxaher, Grasset, Paris, 1998, pp. 19–20.)

Bildung. Mai ales că, uneori, e cazul de pildă al lui Frédéric de Towarnicki, ea e socotită în mod paradoxal „roman”, prin urmare o formă mai aptă decât alte structuri epice să se conformeze schemei al cărei erou evoluează în contact cu realitatea, maturizându-se treptat și definitiv. Ar fi de amintit că într-un sens larg structura *Bildung* în care eroul caută sau se caută și își modifică alcătuirea lăuntrică sub efectul experiențelor trăite, urmând un drum sinuos, poate fi identificată în aproape orice tip de narațiune, interesată fie și minimal de psihologic. În schimb, în cazul strict, *restrâns*, al conceptului e vorba de narațiuni „pedagogice” (precum, să zicem, *Wilhelm Meister* al lui Goethe, cap de serie, *Muntele vrăjit* al lui Thomas Mann, *Jocul cu mărgele de sticlă* al lui Hermann Hesse, pentru a rămâne în spațiul culturii de limbă germană) centrate în jurul unor protagoniști, de obicei șovăielnici, oscilând între idealuri de viață diverse, care sunt supuși unei evoluții structurante prin care ei înaintează de la mediu la bine, de la bine la mai bine, atingând în final condiția de superioritate, eventual de exemplaritate, condiție concepută din unghi intelectual și mai cu seamă moral. Dar nu doar atât. În narațiunea/ romanul *Bildung* în sens restrâns, materia fabulativă este dispusă în serii funcționale subordonate declarat formării eroului. Iar devenirea acestuia comportă, în afară de planul fabulativ, un *plan discursiv*, respectiv *secvențe de comentarii* pe tema devenirii prin cunoaștere. Este evident că în volumul *În furtuni de oțel*, derularea unităților narrative nu urmează schema *Bildung* în sens restrâns. Scopul evocării amintirilor nu are un sens teleologic legat de formarea unui caracter. Ci stă în notarea cât mai scrupuloasă posibil¹, în

¹ Ne-o spune autorul însuși în prefața la prima ediție a volumului *În furtuni de oțel*: „Scopul acestei cărți este de a descrie concret pentru cititor ceea ce a trăit un infanterist, ca pușcaș și conducător, în mijlocul

vecinătatea exactității demersului științific, chiar dacă filtrată prin retorica actului poetic, a unor evenimente de un calibru existențial ieșit din comun, urmărite cu maximă curiozitate și resimțite ca epocale. Ceea ce nu înseamnă că această scriere ar fi lipsită de mișcări sufletești, că „eroii” ei ar încremeni, de la început până la sfârșit, în imobilitate. Dimpotrivă, războiul cu masa lui compactă de orori produce modificări complexe în conștiința participanților. În volumul *În furtuni de oțel* momentul zero este trăirea de către autor și de către camarazii săi a unor sentimente de deziluzie și frustrare: în locul luptelor glorioase așteptate cu înfrigurare, tinerii recruți se pomenesc obligați să îndure nopți nedormite, să participe la marșuri istovitoare, la munci extenuante de săpare și terasare de adăposturi și tranșee, la gărzi obositoare, la atacuri mărunte în așteptarea exasperată a marilor înfruntări cu dușmanul care se lasă așteptate: „Scurta ședere la regiment a fost suficientă ca să ne pierdem iluziile cu care pornisem la drum. În locul primejdiilor pe care speram să le găsim, am dat numai de murdărie, de muncă și de nopți nedormite a căror biruire ne cerea un eroism la care nu țineam prea mult¹. Și mai rea era însă plictiseala

unui regiment vestit, în timpul Marelui Război și ce a înțeles el despre lucrurile astea. [...] Mi-am păstrat prospețimea trăirilor. Omul înclină spre idealizarea realizărilor sale, spre escamotarea a ceea ce e urât, meschin și cotidian. Pe nesimțite își pune pecetea de «erou». Eu nu sunt reporter de război, eu nu prezint o colecție de eroi. Eu nu vreau să descriu cum ar fi putut să fie, ci cum a fost. Gradul de concretețe al unei asemenea cărți dă măsura valorii ei lăuntrice. Războiul se compune ca toate actele omenești din bine și din rău. Doar că aici, unde forța popoarelor se intensifică la extrem, contrariile apar mai strident. Alături de valori eminente se cascadează abisuri din cele mai întunecate etc.” (*In Stahlgewittern*, Historisch-kritische Ausgabe, ed. cit., vol. I., p. 20).

¹ Deziluzia s-a instalat neașteptat de repede, chiar dacă ulterior, în focul luptelor, ea avea să fie depășită. La 8 ianuarie 1915, Jünger nota în

care pentru soldați e mai enervantă decât apropierea morții.” În paralel, autorul-protagonist, actor, spectator și uneori *raisonneur* trece prin faze succesive, ascendente, de instruire care îl familiarizează cu tehnicile, strategiile și armamentul de luptă tot mai sofisticat și-i permit să ocupe treptat grade tot mai înalte în ierarhia militară și să asume răspunderi pe măsură. Cu timpul, obligația continuă de a face față amenințării morții atotstăpânitoare și durtății vieții zilnice din tranșee îl face să traverseze stări sufletești contradictorii, de la sensibilizare la dezumanizare, de la zguduire la indiferență, de la disciplinarea reacțiilor la cedări nervoase, pe care dintr-un soi de pudoare le maschează. Stări care, în cele din urmă, duc la întărirea voinței, la consolidarea caracterului și la echilibru interior ca formă de maturizare. Concludentă este scena dramatică din martie 1918, în cursul celei de a doua bătălii de pe Somme (v. capitolul „Marea bătălie”), când Jünger, în iureșul luptei, într-o stare de exaltare contagioasă, pomenindu-se față în față cu un dușman rănit se abține în ultimul moment să-l doboare, trezindu-se parcă din beția ucigașă în clipa în care acesta îi arată o fotografie cu numeroasa lui familie: „Era o implorare venind dintr-o lume scufundată, incredibil de îndepărtată. Mai târziu am considerat că fost o mare fericire că l-am lăsat în pace și am plecat în goană mai departe. Tocmai el mi-a apărut adesea în vis. Ceea ce m-a făcut să sper că și-a revăzut țara.”

jurnalul său de război: „Peste zi am făcut din nou de gardă în tranșee, slavă Domnului că azi vom fi schimbați. 60 de ore fără somn, în umezeală și frig, sunt nesfârșite. Încep să am ca odinioară în Algeria [e vorba de șederea, în cadrul Legiunii Străine, la Sidi Bel Abbès, între 8 noiembrie și 20 decembrie 1913, *n. tr.*] cu totul altfel de idealuri. O viață studențească temeinică, cu jilț și pat moale, un mic cerc de prieteni, fără legături prostești, excursii frumoase și cărți bune. Și o colecție de coleoptere.” (*Kriegstagebuch*, ed. cit., p. 12.)

Într-o carte de un interes ieșit din comun, *Aurais-je été résistant ou bourreau?*¹, Pierre Bayard, pornind de la cazuri concrete din perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, dar și din Cambodgia, Rwanda și Bosnia, analizând felurite contexte cruciale care împing un individ să devină victimă sau călău (respectiv să basculeze în momente de criză generală a valorilor între o formă sau alta de angajament) și uzând de rezultatele unor experimente pe tema „supunerii la autoritate” (de tipul celebrei experiențe Milgram), arată cum traumatismul celei de a doua ucideri este atenuat de *prima ucidere*. „Cum te obișnuiești cu atâtea lucruri, te obișnuiești și să ucizi” (p. 43).

Contactul cu *prima* victimă, cu *prima* imagine înfiorătoare, și *obișnuirea* treptat abrutizantă, prin repetare, cu masacrele apar evocate, în versiunea din 1924 a lucrării *În furtuni de oțel* (și numai aici), sub o formă în care conflictul moral pare traversat de autor într-o stare cvasisomnambulică ce induce, tocmai datorită expresiei discrete și eufemizante, o stare irepresibilă de înfiorare funestă: „Deși mi-am propus ca în această carte să-mi reprim introspecția, vreau totuși să mă refer în treacăt la acest moment, atât de important pentru experiența războiului, al primei întâlniri cu oroarea. Și oroarea ținea de acele lucruri care ne atrăseseră atât de irezistibil în război. O perioadă lungă de ordine și de lege, ca aceea care se afla în spatele generației noastre, scoate la iveală o adevărată foame, avidă de extraordinar, potențată și de literatură. Între alte nenumărate întrebări ne preocupase și aceasta: Oare cum arată un peisaj în care morții zac neîngropați? Și încă nu bănuiam că în acest război cadavrele aveau să fie lăsate adesea luni de zile în vânt și vijelie, precum odinioară corpurile spânzuraților pe eșafod. Iar acum, văzând pentru prima oară oroarea, am avut un sentiment greu

¹ Les Éditions de Minuit, Paris, 2013.

de descris. Deoarece vederea și recunoașterea obiectelor se bazează pe exercițiu, ceva complet necunoscut se lasă greu descifrat de privire. Astfel trebuia să fixăm iar și iar aceste lucruri pe care nu le mai văzusem și al căror sens nu-l puteam pricepe – erau pentru noi complet neobișnuite. Ca într-un vis, ca într-o grădină plină de plante stranii pășeam pe acest pământ pe care zăceau pretutindeni morți cu membrele dislocate, cu chipurile schimonosite și culorile îngrozitoare ale putreziciunii. Abia mai târziu ne-am dat limpede seama de ceea ce ne înconjură. Iar în cele din urmă ne-am obișnuit într-atâta cu oroarea, încât atunci când dădeam de un mort în spatele unui dâmb sau pe un șleau, imaginea lui nu ne declanșa în minte decât acest gând trecător: «un cadavru», ca și cum am fi gândit: «o piatră» sau «o floare»¹. În această perspectivă, nararea evenimentelor trăite tinde către instituirea unei evoluții negative.

Prin urmare, dacă e să se ia în considerare schema *Bildung* (evident doar în sensul larg al termenului) în legătură cu *În furtuni de oțel*, atunci mai adecvat ar fi să se admită că scrierea pendulează între *Bildung* și *Anti-Bildung*: experiențele prin care trece „protagonistul”, pe de-o parte, îl inițiază în arta militară și îl *formează* în direcția maturizării intelectuale și sufletești, pe de alta, îl *de-formează* în direcția dezumanizării, în ambele cazuri mediul bun conducător este războiul².

*

Ar fi de subliniat că *În furtuni de oțel* ocupă un loc *singular* în rândul cărților inspirate de Primul Război Mondial și

¹ *In Stahlgewittern, Historisch-kritische Ausgabe*, vol. I, ed. cit., p. 68.

² Gerhard Loose, *Ernst Jünger. Gestalt und Werk*, Vittorio Klostermann, Frankfurt/M., 1957 admite doar varianta deformării.

publicate în anii douăzeci ai secolului trecut, ceea ce explică de altfel și succesul său în epocă și ulterior. Atunci au apărut în Germania o serie de scrieri cu caracter mai mult sau mai puțin autobiografic, datorate unor tineri și foarte tineri autori, de cele mai diverse orientări politice, care aveau să participe și la ebuliția ideologică și politică a Republicii de la Weimar și să se afirme ca scriitori de renume, precum E. E. Kisch, Ludwig Renn, Hans Carossa, E. M. Remarque, Ernst Toller, Arnold Zweig, Carl Zuckmayer ș.a.

În ciuda feluritelor remanieri în conținut și formă, până la urmă de mică amplitudine și importanță, *În furtuni de oțel* rămâne aproape singura carte a cărei *autenticitate documentară* nu poate fi, cu bună credință, pusă la îndoială. Autorul a scris, cum spuneam, despre ce a trăit personal în *toți cei patru* ani de război la care a participat nemijlocit. Este de asemenea poate singura carte care *înfățișează varietatea și complexitatea* operațiilor și strategiilor militare din epocă: războiul de poziție, asalturile, atacurile, bătălia materialelor, scopurile și rezultatele patrulărilor, organizarea posturilor de observație, misiunile speciale de strângere de informații, sistemul defensiv german, lucrările de genistică, întregul aparat de susținere din spatele frontului; apoi atmosfera din spitalele de campanie, din centrele de instruire militară, cotidianul vieții pe front, tratarea prizonierilor ș.a. Se adaugă, evident nu în cele din urmă, precizia, obiectivitatea și claritatea expunerii, vigoarea stilului, reținut, lipsit de înflorituri, chiar dacă defel arid și nu lipsit de figuri retoric persuasive. De asemenea, alternanța de ritmuri care fac lectura incitantă, episodic ca aceea a unei cărți de aventuri: scene dramatice desfășurate în tempouri rapide, sacadate, întrerupte la răstimpuri de momente de acalmie, în care mișcarea se încetinește, trecând în contemplarea aproape senină a câte

unui colț de natură renăscută. *În furtuni de oțel* este o carte în care viața pulsează intens, o carte cuceritoare prin vivacitatea observației, prin senzorialitatea apăsată și, mai ales, prin sinceritate.

Spre deosebire de *În furtuni de oțel*, cele mai multe titluri inspirate de război și apărute în deceniul al treilea acoperă în bună măsură amintiri mult prelucrate și/sau ficționalizate. De pildă, cartea cu care a fost cel mai adesea comparată scrierea lui Jünger, în temeiul succesului lor de public, anume *Nimic nou pe frontul de Vest* (*Im Westen nichts Neues*, 1929) a lui E. M. Remarque (aceasta cu un tiraj fabulos estimat la nivel mondial la aproximativ 15–20 milioane de exemplare până în vremea din urmă) este reconstituirea *romanescă* a unor episoade teribile ale luptelor din Flandra, bazată pe experiența directă, dar de scurtă durată (iunie-iulie 1917) a autorului și pe cea, indirectă, a camarazilor săi, reconstituire care, apelând la o strategie convingătoare de captare empatetică a cititorului, denunță în termeni răscolitori absurditatea criminală a războiului și distrugerea unei întregi generații tinere. Romanului lui Remarque, care rămâne, cum se știe, emblematic pentru proza pacifistă postbelică, i se alătură acela, și el de răsunet (150 000 de exemplare până în 1933), publicat în 1928 de Ludwig Renn, intitulat *Război* (*Krieg*); inspirată din viața de companie a autorului care a făcut tot războiul pe Frontul de Vest, ficțiunea este scrisă (pe baza notelor luate de el pe viu, la fața locului) în stil cvasipublicistic din perspectiva unui simplu caporal participant la luptele din Belgia, din nordul Franței, de pe Somme ș.a., și se concentrează pe denunțarea energică a ideologiei patriotarde, a „minciunii blestemat sângeroasă” care trimite fără scrupul la moarte sute de mii de oameni. Opus acestora, Hans Carossa, suflet sensibil, empatetic și discret, este

autorul *Jurnalului românesc* (*Rumänisches Tagebuch*, 1924); o proză diaristică intens literaturizată (ale cărei însemnări se întind doar pe 2 luni și 10 zile, între 5 octombrie și 15 decembrie 1916), reflexivă, impregnată de lirism, cu evocări de vise stranii și peisaje montane hibernale în care războiul se reduce la marșuri interminabile și la încartiruiți succesive în satele ungurești din Transilvania (prin care a trecut scriitorul ca medic militar), întrerupte ici-colo de câte o mică întâmplare cu reverberație simbolică, ce sparge monotonia deplasărilor militare. Și exemplele ar putea continua.

*

Pentru publicul cultivat din România, Ernst Jünger este autorul tradus, comentat și recenzat al cărților *Pe falezele de marmură*, *Jurnalele pariziene*, *Paginile din Kirchorst*, *Albinele de sticlă*, *Inimă aventuroasă*, *Praștia* etc., un scriitor de prim rang care a practicat rezistența prin scris la totalitarismul nazist, un gânditor vizionar, o personalitate puternică și un martor de excepție al unui secol tulburat de războaie, revoluții și crize fără sfârșit. În schimb, pentru germani, și e vorba de istorici literari, în primul rând universitari, de politologi, de critici formatori de opinie, el este un scriitor controversat și controversabil, în bună măsură iritant, situat într-o zonă inconfortabilă. Piatra de poticnire a majorității comentatorilor o constituie, obsesiv, tocmai scrierile legate de Primul Război Mondial, *În furtuni de oțel* și celelalte la care m-am referit mai sus, precum și publicistica din deceniul al treilea, respectiv articole în care Jünger se declara împotriva democrației, a republicanismului, a parlamentarismului tip Republica de la Weimar, în care cultiva reprezentări extremist eroice și antiburgheze, prețuite de unii oficiali naziști, de Hitler însuși. Aceste scrieri, inclusiv cele inspirate de război, sunt parțial contradictorii:

valorifică pozitiv războiul, dar îi și denunță ororile prin simplă denominare, formulează diagnoze asupra epocii, dar adoptă și o perspectivă anistorică și conțin suficiente pasaje obscure încât să poată favoriza neînțelegeri și interpretări divergente. S-a adăugat frecventarea de către el, cam între 1927 și 1929, a cercurilor literar-politice de orientare național-revoluționară, respectiv revoluționar-conservatoare (alături de Ernst von Salomon, Bertold Brecht, Erich Mühsam, Ernst Toller, Valeriu Marcu, Ernst Niekisch). Sintetizând, se poate spune că în baza anume a acestor scrieri a fost acuzat după 1945 – când o vreme a avut și o a doua interdicție de publicare¹ –, de apologie a războiului, a naționalismului și a eroismului disprețuitor de viață, de pledoarie în favoarea mobilizării totale și a statului dictatorial, în fine, chiar de antisemitism². Se poate observa în acest caz tendința comentatorilor de a-și evalua obiectul din perspectiva unei istorii consumate, adoptând de altfel în principiu, dar cu altă finalitate, punctul de vedere al lui Jünger însuși care în *Jurnalele pariziene* constata că prezentul acționează modificador asupra cărților scrise. S-a propulsat astfel un tip de lectură inductivă, dinspre prezent spre trecut, cu nesocotirea codurilor culturale europene din anii 1920 și 1930, și a

¹ Prima, în 1942, odată cu apariția cărții *Grădini și drumuri*.

² Această din urmă acuză este poate singura care l-a afectat profund prin falsitatea, grosolanția și reaua ei credință. Mai ales că era bun prieten cu evreul de origine română Valeriu Marcu, autor al unei cărți despre Lenin și participant la revoluția lui Béla Kun (profesorul Andrei Corbea a scris în mai multe rânduri despre acest personaj interesant, de o inteligență sclipitoare), și pe care, atunci când s-a dezlănțuit prigoana împotriva evreilor, l-a invitat să locuiască la el. Acesta i-a dat un răspuns emoționant: „Tot ce poate fi împărțit, tot ce-mi aparține este de aici încolo pe jumătate al tău.” (*Ernst Jünger avec Antonio Gnoli et Franco Volpi*, ed. cit., pp. 46–47.)

acelora specifice ale Republicii de la Weimar la care el a aderat. Matthias Schloßberger, un comentator, altminteri nu deosebit de binevoitor față de Jünger, scria cu ocazia apariției urgisitelor articole politice ale acestuia¹: „Jünger vorbește aici ca un reprezentant al generației sale – o generație care și-a primit impulsurile decisive, cu impact determinant asupra vieții lor, nu dinspre studiu, ci dinspre experiența frontului și dinspre tulburările revoluției eșuate ca și dinspre situația catastrofală economic, existentă până la reforma monetară din decembrie 1923”². Acest tip de lectură dinspre prezent spre trecut facilitează transcenderea abuzivă a semnificațiilor textuale și poate institui relații cauzale false. Ne-am putea întreba cum ar fi fost citite, de pildă, *În furtuni de oțel*, *Lupta ca trăire interioară*, *Muncitorul*, *Mobilizarea totală* dacă cel de-al Treilea Reich n-ar fi existat? Strategia conexiunilor inversate, bazate pe prezumții de vinovăție, alunecă ușor în abuz de interpretare. Tot așa, examinarea critică a scrierilor de tinerețe ale lui Jünger a fost de cele mai multe ori detașată de ansamblul căruia ele îi aparțin de drept și de fapt. Lucrurile au fost frecvent înfățișate ca și cum autorul ar fi încremenit în durata primului deceniu postbelic, ca și cum opiniile sale despre război³, eroism,

¹ Ernst Jünger, *Politische Publizistik. 1919 bis 1933*, Editat, comentat și cu o postfață de Sven Olaf Berggötz, Klett-Cotta, Stuttgart, 2001.

² *Ernst Jünger und die „Konservative Revolution“*. *Überlegungen aus Anlaß der Edition seiner politischen Schriften*, IASL, la https://www.academia.edu/25914898/Ernst_J%C3%BCnger_und_die_Konservative_Revolution_.%C3%9Cberlegungen_aus_Anla%C3%9F_der_Edipolitischen_Schriften.

³ „Pentru mine e o diferență fundamentală între Primul și Al Doilea Război Mondial: primul a fost un război între națiuni, al doilea a fost unul cosmopolit. De asemenea raportul meu cu experiența conflictului a fost diferită: în prima m-am identificat cu idealurile care l-au dezlănțuit,

naționalism ar fi rămas intacte, ca și cum n-ar fi scris romanele *Pe falezele de marmură*, *Heliopolis*, ciclul *Radiațiilor*, apelul *Pacea*, adresat în plin război (1942) tineretului lumii și difuzat în regim de samizdat, precum și multe altele. Același M. Schloßberger, mai sus citat, afirma degajat că problemele legate de național-socialism și antisemitism referitoare la autori ca Jünger trebuie mereu dezbătute!¹

Incriminările ideologice vizând scrierile de tinerețe s-au dublat cu altele de ordin estetic și moral, extinse uneori și asupra altor opere ale lui Jünger. Printre acuzele, unele extrase parcă din rezervorul sinistru al realismului socialist, repetate canonic până spre finele anilor optzeci ai secolului trecut, pe care i le-a adus o parte însemnată a criticii literare universitare, figurează acelea de aroganță, glacialitate, inautenticitate, estetism, ezoterism, snobism, barbarie rafinată, stoicism ostentativ, dandysm, indiferență față de oameni, barbarie, fascism

eroismul și apărarea patriei fiind încă, într-un anumit sens, valori; în perioada celui de-al doilea, în schimb, realitatea care conta pentru mine era alta față de evenimente. Se crease o distanță, o fractură care nu putea fi de nimic astupată. De unde întoarcerea asupra mea însumi, asupra lumii mele interioare, asupra realității cărților și a literaturii. Ca și cum actorul de altădată ar fi dispărut, lăsând locul doar spectatorului.” (*Ernst Jünger avec Antonio Gnoli et Franco Volpi, ed. cit.*, pp. 81–82.) „Nu mai sunt de mult un om al războiului, ci doar un om gata să se bată fără greș împotriva oricărei violențe sau in justiții.” (Frédéric de Towarnicki, *op. cit.*, p. 78.)

¹ Se procedează uneori cu atâta rea credință, încât un autor ca Wolfgang Kaempfer (1923–2009), scriitor și eseist cunoscut, vorbind, între altele, despre aceleași scrieri de tinerețe ale lui Jünger afirma că acesta a aureolat evenimentele șocante, transformându-le în trăiri, și că despre mizeria, absurditatea și groaza războiului nu aflăm decât indirect, că până și titluri ca *În furtuni de oțel*, *Foc și sânge*, ș.a. trădează o intenție eroică ce indispuce. („Traditionalismus”, în *Deutsche Literatur. Eine Sozialgeschichte*, Ed. de A. Glaeser, vol. 9, Rowohlt Verlag, 1983, p. 191.)

stilizat ș.a. Este vorba în aceste demersuri de investirea unor trăsături stilistice cu o semnificație etică negativă. Dar, spre a nu lăsa loc la neînțelegeri: inadecvat este nu faptul că după cel de-al Doilea Război Mondial și după dezvăluirea crimelor înspăimântătoare săvârșite de naziști o sumedenie de afirmații de-a dreptul șocante ideologic din anii 1920 ale lui Ernst Jünger au fost condamnate, ci că ele au fost reluate și combătute ritualistic zeci de ani¹, aproape în aceiași termeni, fixându-l pe cel care la numai douăzeci și cinci de ani publica *În furtuni de oțel* într-o paradigmă a nefrecventabilității ideologice, culturale și literare.

Deși în anii nouăzeci, odată cu împlinirea vârstei de o sută de ani, scriitorul – altminteri multiplu premiat, oficial prețuit și onorat – a continuat să irite, criticile la adresa lui și-au pierdut din virulență și s-au nuanțat.

Faptul că Jünger a făcut obiectul unor incriminări drastice și tenace², vizând scrierile pomenite, se poate explica și înțelege prin atmosfera postbelică din Germania, marcată de un

¹ „Toate astea”, avea să declare scriitorul, „le privesc cu o anumită distanță. Acești detractori sunt mereu aceiași. Sunt cei care nu mă iubesc, și e dreptul lor; cei care au pierdut războiul, războiul lor ideologic, care se află într-o situație inconfortabilă, dezorientați, și care mă dușmănesc poate fiindcă n-am fost un scriitor angajat, respectiv executat. Angajamentul unui scriitor e întotdeauna o capcană în care el se pomenește mai devreme sau mai târziu captiv. Alții mă dușmănesc pur și simplu fiindcă mi-am apărat țara. Ceea ce francezii, destul de uimitor, înțeleg mai bine decât unii dintre compatrioții mei.” (Frédéric de Towarnicki, *op. cit.*, p. 18.)

² Am prezentat pe scurt receptarea negativă în Germania a operei lui Ernst Jünger în prefața la traducerea *Jurnalelor pariziene*, Editura Humanitas, București, 1997, p. 8 și urm. O analiză amănunțită a fazelor acestei receptări în Norbert Dietka, *Ernst Jünger-Bild der bundesdeutschen Kritik (1945–1985)*, Peter Lang, Frankfurt/M. 1987, iar mai

complex de culpabilitate profund înrădăcinat, și intens cultivat, proiectat în reprezentări reale sau fictive purtând marca național-socialismului. Vânarea, identificarea și numirea lor pare a fi fost o formă de exorcizare a răului și de eliberare a conștiințelor de povara „vinii colective” care a bântuit societatea germană decenii de-a rândul¹. Să ne amintim, cu titlu de test, între multe altele, și de isteria mediatică din 2006, declanșată de mărturisirea, de altfel imprudentă și inutilă, făcută de Günther Grass în memoriile sale *Decojind ceapa* (*Beim Häuten der Zwiebel*), după care, la 17 ani, se înrolase în Divizia 10 SS Panzer „Frundsberg”, fără să fi tras însă niciun glonț, căci căzuse imediat prizonier. Chiar și cei care în acel scandal i-au luat șovăielnic apărarea l-au învinuit de a-și fi mărturisit vina atât de târziu! Se verifică astfel, încă o dată, la o distanță de jumătate de secol, teza istoricului Ernst Nolte despre trecutul pe care dintr-un soi de pudoare îl maschează, e vorba evident de cel național-socialist, „care nu vrea să treacă” la fel ca orice trecut, nu în sensul de a dispărea, ci de a-și pierde încărcătura emoțională².

Faptul că atât la noi, cât și în Germania, în Franța mai ales, Norvegia etc. au fost și sunt în continuare trași la răspundere doar simpatizanții extremei drepte, trecându-se vinovat cu vederea simpatizanții și colaboraționiștii extremei stângi, staliniste, re-duc neconținut în spațiul public, în ciuda dovezilor contrare

recent la Lothar Blum, *Ernst Jünger im 20. Jahrhundert*, Wilhelm Fink, München, 1995.

¹ Norbert Frei, „Von deutscher Erfindungskraft oder: Die Kollektivschuldthese in der Nachkriegszeit”, în *Rechtshistorisches Journal*, 16 (1997), pp. 621–634.

² Ernst Nolte, „Die Vergangenheit, die nicht vergehen will. Eine Rede, die geschrieben, aber nicht gehalten werden konnte”, în *Frankfurter Allgemeine Zeitung* din 6 iunie 1986.

evocate până la sațiu, nu doar aceeași negare a identității dintre cele două totalitarisme care au marcat mai bine de jumătate de secol istoria Europei și ale cărei consecințe le trăim și astăzi dramatic, ci și o presiune agresivă, în vecinătatea terorii intelectuale, căreia îi cad victimă toți cei care se tem, dintr-un motiv ori altul, să nu fie stigmatizați ca antisemiți, deci autotomat ca „fasciști”.

Nu mă pot împiedica să nu observ aici similitudinea între felul în care a fost tratat în propria țară Ernst Jünger – unul dintre scriitorii și gânditorii secolului al XX-lea peste care nu se poate trece, un om având o biografie altminteri impecabilă¹, fapt recunoscut ca atare și de adversarii săi – și „punerea la zid” a memoriei unora dintre cele mai strălucite spirite ale noastre din perioada interbelică (Emil Cioran, Mircea Eliade, Gh. Brătianu, Petre Țuțea, Mircea Vulcănescu, Eugen Ionescu, Vintilă Horia ș.a.), a unor mari personalități politice și a unor luptători anticomuniști, acuzați de „păcatele tinerețelor”, indiferent că acestea n-au avut nicio consecință asupra operei sau vieții ulterioare a împričinaților – și asta la zeci de ani după încetarea lor din viață, unii în urma torturilor din temnițele comuniste, ori chiar după ispășirea pedepsei prin detenție². A nu înțelege și asuma faptul că într-o societate ce pretinde a cultiva valori democratice penalizarea delictului de opinie

¹ „Jünger este prin natură incoruptibil: chiar dacă ar vrea să se schimbe în acest punct, n-ar putea, cu riscul chiar de a se pierde, risc la care n-a încetat niciodată să se expună în timpul nazismului și de care a scăpat pentru că se întâmplă ca Providența să-i apere și pe cei drepti” (Banine, *op. cit.*, p. 80).

² Și asta în virtutea unei legi (217/2015) nu doar grosolan concepute, profund nedrepte și fără obiect în realitatea societății românești de azi, ci și perverse căci aplicarea ei riscă să obțină efectul invers decât cel scontat.

(cazul nostru) reprezintă aproape o contradicție în termeni, că întreținerea oriunde în lume a vânătorii de vrăjitoare și oprobriul aruncat la nesfârșit asupra propriilor elite înseamnă a săvârși conștient sau nu acte contraproductive, periculoase și cu bătaie lungă.

VIORICA NIȘCOV

Capitolul 1

În tranșeele de cretă din Champagne

Trenul s-a oprit la Bazancourt, un orășel din Champagne. Am coborât. Ascultam cu incredibil respect ritmul lent al mașinăriei frontului, o melodie care, de-a lungul multor ani, avea să ne devină familiară. Mingea albă a unui șrapnel se pierdea foarte departe sub cerul cenușiu de decembrie. Suflul bătăliei adia spre noi, înfiorându-ne straniu. Presimțeam oare atunci că, în zilele în care mârâitul sumbru din depărtare avea să izbucnească în bubuitul neîntrerupt al unui tunet, aproape toți dintre noi aveam să fim înghițiți – unii mai devreme, alții mai târziu?

Părăsisem săli de curs, bănci de clasă, ateliere, și în câteva scurte săptămâni de instrucție ne contopisem într-un mare corp entuziast. Crescuți într-o epocă de siguranță, nutream cu toții dorul de neobișnuit, de marea primejdie. Așa încât războiul ne-a prins ca o beție. Pornisem sub o ploaie de flori, într-o atmosferă îmbătătoare de trandafiri și sânge. Războiul trebuia să ne aducă grandoare, forță, solemnitate. Ni se părea faptă bărbătească, luptă voioasă de trăgători la țintă pe câmpii înflorite, înrourate de sânge. „Nu-i moarte mai frumoasă pe lume...”¹ Ah, numai să nu rămânem acasă, numai să putem participa!

¹ „Kein schönerer Tod ist auf der Welt”: primul vers dintr-un cântec soldătesc foarte popular, inspirat de o compoziție a meistersingerilor din secolul al XVI-lea, în versiunea remodelată a lui Karl Wilhem Götting (1793–1869), clasicist și specialist în literatura germană veche.

— În coloană de marș, adunarea!

Fantezia încinsă se domoli în marșul prin pământul greu, argilos din Champagne. Ranița, cartușele, pușca apăsau ca plumbul.

— Pași mici! Strângeți rândurile!

În fine, am ajuns la locul de cantonament al regimentului de infanterie 73, în satul Orainville, unul din cele mai sărăcicioase și mai prăpădite așezări din zonă, alcătuită din cincizeci de căsuțe ridicate din cărămidă sau piatră calcaroasă în jurul unui domeniu seniorial, închis de un parc.

Pentru ochiul obișnuit cu ordinea orașelor, mișcarea de pe ulița satului oferea o priveliște ciudată. Se vedeau doar puțini civili, plini de sfială și zdrențăroși; peste tot, soldați în tunici purtate, uzate, cu fețe tăbăcite de intemperii și încadrate cel mai adesea de bărbi mari, care hoinăreau agale sau stăteau în grupuri mici în fața intrării caselor, primindu-ne, pe noi, cei nou-veniți, cu strigăte glumețe. Pe un drum spre ieșirea din sat era amenajată o bucătărie de campanie, de unde se ridica o mireasmă de supă de mazăre și în jurul căreia clămpăneau marmitele distribuitorilor de hrană. S-ar fi zis că viața se desfășura aici mai apatic și mai lent. Impresia era accentuată de începutul de decădere a satului.

După ce am petrecut prima noapte într-o șură imensă, am fost împărțiți în curtea castelului de către aghiotantul regimentului, locotenent-majorul von Brixen. Eu am fost repartizat la compania a 9-a.

Prima noastră zi de război nu avea să treacă fără să ne lase o impresie hotărâtoare. Stăteam în școala în care fusesem încartiruiți și ne luam micul dejun. Deodată s-au auzit niște zguduituri surde detunând în apropiere, în vreme ce din toate casele se năpusteau soldați spre intrarea în sat. Le-am urmat exemplul

fără să știm de ce. Din nou s-au auzit deasupra noastră ceva ca un fâlfâit de aripi și o vâjâială stranie și nemaipomenită, care s-au stins apoi în vacarmul unui trăsnet. Totul mi se părea cumva ridicol; ca și cum ai vedea oameni făcând lucruri pe care nu le prea pricepi.

Imediat după aceea au apărut pe ulița pustie a satului grupuri sumbre, târând după ele, în foi de cort sau ducând pe mâinile încrucișate, mici baloturi negre. Cu un sentiment de irealitate, curios de apăsător, am fixat o siluetă și roind de sânge, cu un picior rupt straniu, bălângănindu-i-se pe lângă corp, și care scotea neconținut un strigăt răgușit de „Ajutor!” de parcă moartea bruscă l-ar fi strâns de gât. A fost dus într-o casă la a cărei intrare flutura steagul Crucii Roșii.

Ce-a fost asta? Războiul își arătase ghearele și-și lepădase masca bonomă. Era ceva așa de enigmatic, așa de impersonal! Abia dacă te gândeai la dușman, această ființă misterioasă, vicleană, aflată pe undeva, dincolo. Situată cu totul în afara experienței noastre, întâmplarea ne lăsase o impresie atât de puternică, încât era nevoie de efort să pricepem corelațiile. Era ca o apariție fantomatică în miezul luminos al zilei.

Un obuz explodase sus, pe portalul castelului, și împrôșcase cu un nor de pietre și schije intrarea, tocmai când ocupanții locului, speriați de primele împușcături, se revărsaseră pe drumul spre ieșirea din sat. Făcuse treisprezece victime, printre care și Gebhard, maestrul muzician, o figură binecunoscută mie de la concertele de promenadă din Hanovra. Un cal pripornit simțise primejdia mai devreme decât oamenii, se smulsese din laț cu puține secunde înainte și galopase, fără să fie rănit, în curtea castelului.

Cu toate că din clipă în clipă se putea trage din nou, sentimentul unei curiozități irezistibile m-a atras spre locul nenorocirii.

Lângă zona nimerită de obuz se legăna o mică firmă pe care mâna unui glumeț scrisese cuvintele „La colțul cu obuze”. Castelul era deci cunoscut ca loc primejdios. Bălți mari de sânge înroșeau ulița; căști și centiroane găurite zăceau primprejur. Poarta grea de fier a portalului era zdrențuită și găurită de schije, borna de protecție, împroșcată de sânge. Îmi simțeam privirea fixată de această priveliște ca de un magnet; totodată s-a petrecut în mine o schimbare profundă.

Discutând cu camarazii mei, am observat că acest incident domolise mult entuziasmul războinic al unora dintre ei. Că acționase puternic și asupra mea o dovedeau numeroasele iluzii acustice pe care circulația fiecărei mașini ce trecea le transforma în fâlfâitul fatal al obuzului aducător de nenorocire.

Ceea ce avea, de altfel, să ne însoțească de-a lungul întregului război, această tresărire la orice zgomot brusc și neașteptat. Fie că trecea huruind un tren, fie că o carte cădea pe jos, fie că răsuna un țipăt în noapte – de fiecare dată inima se oprea o clipă să bată însoțită de sentimentul unei mari și necunoscute primejdii. Era semnul că stătusem vreme de patru ani în umbra deasă a morții. Atât de adânc se manifesta trăirea în teritoriul întunecat din spatele conștiinței, încât cu fiecare tulburare a obișnuințelor, ca un gardian avertizor, moartea țâșnea în poartă precum la acele orologii pe ale căror cadrane își face apariția la fiecare oră cu nisiparnița și coasa¹.

¹ Această comparație dezvoltată, aglutinată cu un simbol, care contrastează singular și imprevizibil cu discursul „nud”, direct, în stil de cronică al restului cărții ar reprezenta o influență a imaginilor expresionist simbolice ale lui Alfred Kubin (1877–1954: ilustrator de carte, gravor, scriitor austriac), frecventat de Jünger și pomenit de el nu o dată în jurnalele sale (Martin Meyer, *Ernst Jünger*, Carl Hanser Verlag, München, Viena, 1990, p. 23).

În seara aceleiași zile a sosit clipa mult așteptată când, echipați cu poveri, am pornit spre poziția de luptă. Drumul nostru, trecând printre ruinele satului Bétricourt, care se înălțau fantomatic în semiobscuritate ducea spre o casă forestieră singuratică, ascunsă în păduri de brazi, spre *Fasanerie*, unde se afla rezerva regimentului, căruia până în această noapte îi fusese repartizată și compania a 9-a. Comandantul ei era locotenentul Brahms.

Am fost luați în primire, împărțiți pe grupe, și ne-am pomenit curând în mijlocul unor camarazi bărboși, cu cruste de pământ pe ei, care ne-au salutat cu o anume bunăvoință ironică. Am fost întrebați cum arată Hanovra și dacă războiul se termină curând. Apoi discuția, pe care o ascultam cu lăcomie, s-a învârtit scurt și monoton în jurul terasării, bucătăriei de campanie, segmentelor de tranșee, tragerii cu obuze și altor chestiuni ale războiului de poziție¹.

După o vreme a răsunat în fața ușii colibei în care ne adăposteam strigătul:

¹ De reamintit că războiul de poziție sau războiul de tranșee, spre deosebire de războiul de manevră, era acela a cărui strategie consta în protejarea propriei poziții și în încercarea repetată de străpungere a liniilor inamice. Combatanții se adăposteau într-un sistem complicat de tranșee bine consolidate și șanțuri de comunicație, construite de-a lungul liniilor de front și protejate de rețele de sârmă ghimpată. Războiul de acest tip, favorizat de progresul tehnic al armamentului militar (mitraliere, tunuri, obuziere, tancuri, avioane), era mai mult defensiv și ducea frecvent la o înghețare a conflictului și la epuizarea reciprocă a adversarilor. Marele Război a fost, până în primăvara lui 1918, război de tranșee. În cazul asalturilor, pierderile erau enorme. Numai în bătălia pentru Verdun (21 februarie–19 decembrie 1916), considerată un simbol pentru lipsa tragică de rezultate a războiului de poziție, au pierit, au fost răniți și dați dispăruți în jur de șapte sute de mii de oameni. Iar în cea de pe Somme (1 iulie–18 noiembrie 1916) un milion de oameni.

— Afară!

Ne-am dus fiecare la grupa noastră și la comanda „Încărcați arm' și asigurați!” am împins în magazie, cu voluptate ascunsă, un încărcător cu cartușe de război.

Am înaintat apoi în tăcere, om lângă om, de-a dreptul peste câmp, prin ținutul întunecat, presărat cu petece sumbre de pădure. Din când în când răsuna câte o împușcătură răzlețită și o rachetă strălucea șuierând, pentru ca după o scurtă iluminare fantomatică să lase în urmă o beznă și mai adâncă. Tăcănițul uniform al puștilor și uneltelor de terasare, întrerupte de strigătul de avertizare: „Atenție, sârmă!”

Apoi brusc o cădere zuruitoare și o înjurătură: „Afurisit, cască gura, când dai de un crater d-ăsta!”

Un caporal se amestecă: „Liniște, ce dracu! Credeți că franțuzul are rahat în urechi?”

Înaintăm mai repede. Nesiguranța nopții, scânteierea rachetelor de semnalizare și pâlpâirea lentă a focurilor de armă produce o agitație care te ține ciudat de treaz. Din când în când, un proiectil tras la întâmplare trece șuierând, rece și subțire, spre a se pierde în depărtare. De câte ori, după această primă dată, n-am străbătut, într-o dispoziție pe jumătate melancolică, pe jumătate agitată, ținuturi moarte spre prima linie de luptă!

În fine, am dispărut într-unul din șanțurile de comunicație care, asemenea unor șerpi albi, se răsuceau în noapte prin poziție. Acolo m-am trezit singur și înfrigorat între două dâmburi, fixând încordat un șir de brazi aflați în fața tranșeei, în care fantezia-mi nălucea tot felul de forme, în vreme ce, din când în când, un glonț rătăcit se lovea de crengi și se rostogolea șuierând. Singura variație în acest timp aproape fără sfârșit a fost aceea că un camarad mai în vârstă m-a luat cu el și am

mers împreună, la pas mărunț, printr-un coridor lung și îngust spre platforma santinei din linia întâi, de unde ne-am îndeletnicit cu observarea zonei de operații. Două ceasuri am avut la dispoziție să încerc într-o groapă goală de calcar somnul epuizării. Când s-a crăpat de ziuă arătam palid și mânjit de pământ ca toți ceilalți.

Poziția regimentului șerpua prin pământul calcaros din Champagne în fața satului Le Godat. La dreapta, se sprijinea pe o bucată hăcuită de pădure Pădurea Obuzelor, apoi se desfășura în zigzag prin câmpuri uriașe de sfeclă de zahăr, în care străluceau pantalonii roșii ai atacatorilor căzuți, și se sfârșea în valea unui pârâu peste care noaptea patrulele țineau legătura cu regimentul 74. Pârâul susura peste stăvilarul unei mori distruse, înconjurat de copaci întunecați. Apele lui spălau de luni de zile morții unui regiment francez din colonii, fețele lor erau ca pergamentul negru. Un loc neliniștitor când, printre norii zdrențuiți, luna arunca noaptea umbre fugare, iar în murmurul apei și în foșnetul papurei păreau să se amestece sunete stranii.

Serviciul era obositor. Viața începea când se lăsa seara și toată unitatea trebuia să stea în tranșee. De la zece seara până la șase dimineața puteau să doarmă câte doi oameni din fiecare grupă, în așa fel încât reveneau de căciulă câte două ceasuri pe noapte, dar acestea se topeau, ajungând de cele mai multe ori la câteva minute din pricina faptului că eram treziți mai devreme, că trebuia să aducem paie sau să ne ocupăm de atâtea altele.

Fie făceau de gardă în tranșee, fie intrai într-una din numeroasele gropi săpate pentru santinele, care se legau de poziție prin drumuri lungi excavate; era un mod de protecție la care, din cauza situației periclitată a santinelor în cursul războiului de poziție, s-a renunțat curând.

Aceste gărzi de noapte, nesfârșite și obositoare, încă mai erau suportabile pe vreme senină, chiar și pe ger; deveneau însă chinuitoare când ploua, ca de cele mai multe ori în ianuarie. Când umezeala pătrundea foaia de cort trasă peste cap, apoi haina și uniforma, prelingându-se ore întregi pe corp, atunci erai într-o dispoziție pe care nici zgomotul surd al schimbării gărzii care se apropia nu o putea însenina. Zorii zilei se revărsau peste făpturi istovite, albe ca varul, clănțănind din dinți, cu fețe palide, care se aruncau pe paiele putrede din adăposturile picurânde.

Adăposturile! Erau niște gropi tăiate în cretă, deschise către tranșee, acoperite cu un rând de scânduri și câteva lopeți de pământ. Dacă ploua, continuau să picure zile în șir; un anume umor negru le caracterizase cu plăcuțe indicatoare pe măsură, „Peștera Stalactitelor”, „La baia bărbaților” și altele asemenea. Dacă mai mulți voiau să se odihnească în ele, erau obligați să-și întindă picioarele în tranșee, inevitabile capcane cu gheare pentru oricine trecea pe-acolo. În aceste condiții aproape că nu putea fi vorba de somn în timpul zilei. În afară de asta, trebuia să stăm de gardă câte două ore zilnic, să curățăm tranșeea, să aducem mâncarea, cafeaua, apa și multe altele.

Se înțelege că această viață neobișnuită ni se părea foarte dură, mai ales că cei mai mulți dintre noi cunoscuseră până atunci munca adevărată numai cu numele. Se adăuga faptul că aici, pe front, nu fusesem primiți deloc cu bucuria la care ne așteptasem. Oamenii în vârstă profitau mai degrabă de orice ocazie să ne ia de sus și, bineînțeles, să ne repartizeze nouă, „neastâmpăraților belicoși”¹, orice sarcină incomodă

¹ În germană, *Kriegsmutwillige* (*Krieg*, război + *mutwillig*, zburdalnic, neastâmpărat, îndrăzneț, voios), formație *ad-hoc* cu sens sarcastic, pornind de la *Kriegsfreiwillige* (voluntari de război). Observația îi aparține lui Henri Plard, traducătorul în franceză al cărții lui Ernst

sau neașteptată. Acest obicei, preluat încă din cazărmi, care nu contribuia la îmbunătățirea stării noastre de spirit, a dispărut de altfel în urma primei bătălii date împreună, după care, de-atunci, ne-am considerat și noi „bărbați în vârstă”.

Vremea petrecută de companie în rezervă nu era mult mai plăcută. Locuiam la *Faisanerie* sau în Păduricea Hiller, în bordeie acoperite cu crengi de brad, al căror sol plin de bălegar emana măcar o căldură plăcută de fermentație. Uneori ne trezeam în băltoace adânci de un țol. Deși până atunci nu cunoscușem decât din auzite „mă sfâșie durerea de oase”, am simțit chiar după câteva zile de umezeală pătrunzătoare dureri în toate încheieturile. În somn am avut o senzație de parcă bile de fier îmi alunecau în sus și în jos prin membre. Nici aici nopțile nu erau destinate somnului, ci erau folosite la adâncirea numeroaselor tranșee de apropiere de front. Într-o beznă completă, atunci când franțuzul se întâmpla să nu lumineze, trebuia să ne ținem, cu siguranța lunaticilor, de călcâiele omului din față, dacă nu voiam să pierdem legătura și să rătăcim cu orele în labirintul tranșeelor. Terenul era de altfel ușor de lucrat; doar o pătură subțire de argilă sau humus acoperea stratul enorm de calcar, a cărui structură moale putea fi lesne tăiată de vârful securii. Uneori săreau scânteii verzi când oțelul dădea peste cristale de pirită, mari cât pumnul, risipite în rocă. Ele constau din multe cuburi aglomerate într-o sferă care, desfăcută, se înfățișa cu strălucirea unor licăriri de aur.

O rază de lumină în această uniformitate pustie era sosirea pe seară a bucătăriei de companie în dreptul Păduricii Hiller, unde la deschiderea cazanului se răspândea o mireasmă delicioasă

Jünger; cf. Ernst Jünger, *Orages d'Acier. Journal de guerre*, Christian Bourgois (edit.), Paris, 1970, nota 1, p. 17.

de mazăre cu șuncă sau de alte bunătăți minunate. Dar și aici era un punct întunecat: legumele deshidratate, ponegrite de gurmanzi „sârmă ghimpată” sau „pagubă-n câmp”.

Sub data de 6 ianuarie găsesc chiar în jurnalul meu¹ această observație răutăcioasă: „Seara a sosit târâș-grăpiș bucătăria de campanie și a adus o porcărie de mâncare, gătită pesemne din napi porcești înghețați”. În schimb, în 14 ianuarie, exclamația entuziastă: „Supă de mazăre delicioasă, patru porții delicioase, chinurile îndestulării. Am făcut un concurs de mâncare și ne-am ciorovăit în legătură cu poziția în care poți să înfuleci cel mai mult. Eu m-am declarat pentru statul în picioare”.

S-a distribuit din belșug un șnaps rozaliu, turnat în capacele gamelelor și care mirosea tare a spirt, dar nu era de lepădat pe vremea aceea rece și umedă. Tot așa a sosit și tutunul, dar numai din sorturile cele mai tari, distribuit însă în cantitate mare. Imaginea soldatului din acele zile, așa cum l-a reținut memoria, este aceea a santinelei, cu casca-i ascuțită, cenușie, cu pumnii vârâți în buzunarele mantalei, stând în spatele ambrazurii și pufăind fumul pipei pe deasupra patului puștii.

Cele mai plăcute zile au fost acelea de refacere din Orainville, când dormeam pe săturate, ne curățam lucrurile și făceam instrucție. Compania locuia într-o șură uriașă care avea drept intrare și ieșire doar două scări de genul celor de la cotețele păsărilor. Deși clădirea era încă plină de paie, se aflau și sobe în ea. Într-o noapte, m-am rostogolit pe lângă cel de lângă mine și m-am trezit doar în urma eforturilor câtorva camarazi care mă supuseseră unor manevre puternice de stingere a focului.

¹ E vorba de *Kriegstagebuch 1914–1918 (Jurnal de război 1914–1918)*, Helmuth Kiesel (edit.), Klett-Cotta, Stuttgart, 2010.

Înspăimântat, mi-am dat seama că uniforma mea era carbonizată la spate, așa că a trebuit să umblu mai multă vreme într-o haină care semăna cu un frac.

Scurta ședere la regiment a fost suficientă ca să ne pierdem iluziile cu care pornisem la drum. În locul primejdiilor pe care speram să le găsim, am dat numai de murdărie, de muncă și de nopți nedormite a căror biruire ne cerea un eroism la care nu țineam prea mult¹. Și mai rea era însă plictiseala care pentru soldați e mai enervantă decât apropierea morții.

Sperasem să participăm la un atac; doar că aleseserăm pentru a intra în scenă acel timp nefavorabil când orice mișcare încremenește. Chiar și cele mai mici demersuri tactice erau suspendate în măsura în care amenajarea tranșeelor se consolidase, iar focul apărătorului sporise în forță distructivă. Cu câteva săptămâni înainte de sosirea noastră, o companie cutezase, după pregătiri slabe de artilerie, să încerce unul din acele atacuri parțiale la o distanță de câteva sute de metri. Agresorii, dintre care doar câțiva ajunseseră până la sârmele ghimpate ale francezilor, fuseseră culcați de aceștia la pământ ca pe un poligon de tir; puținii supraviețuitori, ascunși în gropi, așteptaseră noaptea, pentru ca, apărați de întuneric, să se târască înapoi, la poziția din care plecaseră.

¹ Deziluzia s-a instalat neașteptat de repede, chiar dacă ulterior, în focul luptelor, ea avea să fie depășită. La 8 ianuarie 1915, Jünger nota în jurnalul său de război: „Peste zi am făcut din nou de gardă în tranșee, slavă Domnului că azi vom fi schimbați. 60 de ore fără somn, în umezeală și frig, sunt nesfârșite. Încep să am ca odinioară în Algeria [e vorba de șederea, în cadrul Legiunii Străine, la Sidi Bel Abbès, între 8 noiembrie și 20 decembrie 1913, n.tr.] cu totul altfel de idealuri. O viață studentească temeinică, cu jilț și pat moale, un mic cerc de prieteni, fără legături prostești, excursii frumoase și cărți bune. Și o colecție de coleoptere.” (*Kriegstagebuch*, ed. cit., p. 12.)

Suprasolicitarea continuă a trupei venea și din faptul că pentru comandament războiul de poziție, în care forțele trebuiau altfel organizate, era încă un fenomen nou și neașteptat. Numărul uriaș de santinele și munca neîntreruptă la amenajări genistice erau în cea mai mare parte inutile și chiar nocive. Căci nu fortificațiile uriașe sunt decisive, ci curajul și vigoarea oamenilor care stau în spatele lor. Săparea tot mai adâncă a tranșeelor a cruțat poate de gloanțe câteva capete, dar a dezvoltat dependența de dispozitivele de apărare și nevoia de a fi în siguranță, la care ulterior avea să se renunțe cu greutate. De asemenea, eforturile ce trebuiau făcute pentru conservarea lucrărilor erau tot mai ample. Cazul cel mai neplăcut care putea interveni era când începea să se lase moina, atunci se prăbușeau, într-o masă terciuită, pereții de calcar ai tranșeelor, crăpați de ger.

Auzeam, ce-i drept, în tranșee șuierul proiectilelor, chiar primeam din când în când câteva obuze de la fortul din Reims, dar aceste mici incidente de război erau mult sub așteptările noastre. Totuși, uneori eram avertizați în legătură cu gravitatea sângeroasă care pândea în spatele acestor evenimente aparent întâmplătoare. Astfel, pe 8 ianuarie a căzut un obuz în *Fasenerie* și l-a omorât pe aghiotantul batalionului nostru, locotenentul Schmidt. Se spunea de altfel că francezul, comandantul de artilerie care condusese executarea focului, era proprietarul cabanei de vânătoare.

Artileria se afla încă foarte aproape de spatele pozițiilor: chiar în prima linie era instalat un tun de câmp, ce putea fi ascuns la nevoie sub foi de cort. În timpul unei discuții pe care am avut-o cu „capii prafului de pușcă” am auzit, spre uimirea mea, că șuierul gloanțelor îi neliniștește mult mai tare decât

explozia obuzelor. Așa e peste tot: primejdiile propriei profesii ne apar mai judicioase și mai puțin teribile.

La începutul zilei de 17 ianuarie, la miezul nopții, am strigat de trei ori ura în cinstea Împăratului și am intonat, pe toată lungimea frontului, un „Să trăiești sub cunună de învingător”¹. Francezii au răspuns cu foc de arme.

În aceste zile am avut o experiență neplăcută, care a fost cât pe ce să-mi încheie prematur și nedemn cariera militară. Compania se afla în flancul stâng și eu a trebuit să plec în zori, după o noapte de veghe, împreună cu un camarad, să facem gardă dublă în valea pârâului. Din cauza frigului îmi pusesem pătura pe cap, ceea ce era interzis, și mă rezemasem de un copac, așezându-mi pușca alături, într-un tufiș. Deodată am auzit un zgomot în spate, am vrut să pun mâna pe armă – dispăruse! Ofițerul de serviciu se strecurase pe lângă mine și mi-o luase fără să fi observat. Spre a mă pedepsi, m-a trimis, înarmat doar cu o secure, spre posturile franceze, la o depărtare de aproximativ o sută de metri – o idee demnă de amerindieni, care a fost aproape să mă coste viața. În timpul memorabilei mele gărzi punitive, o patrulă de trei voluntari s-a strecurat prin brâul larg de papură de la marginea pârâului și a foșnit cu atâta nepăsare prin tulpinele înalte, încât francezii i-au observat imediat și au tras. Unul dintre aceștia, pe nume Lang, a fost nimerit și de-atunci nu l-a mai văzut nimeni.

¹ *Heil Dir im Siegerkranz*; textul a fost compus în 1790 de Heinrich Harries în onoarea regelui Danemarcei, apoi prelucrat (1793) de Balthasar Gerhard Schumacher în onoarea regelui Friedrich Wilhelm al II-lea, devenind între 1795–1871 imnul popular al Prusiei, iar între 1871–1918, imnul imperial și un fel de imn național german. Se cânta pe melodia lui *God save the King*. Încercări făcute în cursul Primului Război Mondial de schimbare a melodiei au eșuat.

De vreme ce mă aflam foarte aproape de ei, mi-am primit și eu porția de salve de grup, atât de îndrăgite pe-atunci, așa încât ramurile salciei lângă care stăteam îmi şuierau pe la urechi. Am strâns din dinți și, de ciudă, am rămas pe loc. Am fost adus înapoi pe înserate.

Am fost cu toții bucuroși auzind că urma să părăsim această poziție și am sărbătorit plecarea din Orainville cu o seară strașnică de bere în șura mare. Pe 4 februarie, schimbați de un regiment saxon, ne-am îndreptat din nou spre Bazancourt.

„Constituită pe baza notelor aproape zilnice luate de-a lungul celor patru ani petrecuți în campania din Belgia și Franța, [...] *În furtuni de oțel* este prima carte publicată de Ernst Jünger (1920), bestseller în anii 1920, și prima carte de răsunet internațional izvorâtă din experiența crucială a Marelui Război, trăită cu intensitate tragică și plătită funest de o întreagă generație.”

VIORICA NIȘCOV

„Cartea lui Ernst Jünger, *În furtuni de oțel*, este incontestabil cea mai frumoasă carte de război pe care am citit-o; de o bună credință, o veracitate și o onestitate perfecte.”

ANDRÉ GIDE, 1942

„Jünger este un soldat înnăscut, un tip splendid de mercenar care posedă un remarcabil talent descriptiv. Cărțile sale exercită, cred, o influență mai pacifistă decât toate celelalte. Se vede la el războiul absolut nud, plăcerea crudă a uciderii.”

ERICH MARIA REMARQUE, 1929

„Jurnalele de război ale lui Ernst Jünger oferă poate exemplul cel mai bun și mai onest al dificultăților imense cărora se expune individul când vrea să-și conserve intact sistemul de valori și conceptul său de adevăr într-o lume în care adevărul și morala au pierdut orice formă identificabilă de expresie.”

HANNAH ARENDT, 1950

Recomandat de
Historia

Partener media:

ISBN: 978-606-088-777-5

www.edituracorint.ro